

## **7b- тиркеме**

### **Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП)**

ЖКФга каржылоого сунуштама  
***Борбордук Азиядагы климаттын өзгөрүшүнө туруктуу  
ландшафттар***

Июль 2026 жыл  
2.1-версия

Тапшыруучу:  
Германиялык эл аралык кызматташтык коому (GIZ) GmbH

Бул текст англис тилиндеги түпнуска долбоордук документациянын расмий эмес котормосу болуп саналат. Котормонун автору жана уюм мүмкүн болгон лингвистикалык дал келбестиктер же таксыздыктар үчүн жоопкерчилик тартпайт. Терминдерди, маалыматтарды же милдеттенмелерди чечмелөөгө (интерпретациялоого) байланыштуу кандай гана суроолор жаралбасын, абсолюттук артыкчылыкка ээ болгон англис тилиндеги документтин расмий версиясына кайрылуу зарыл.

Бул документ боюнча суроолорду төмөнкү дарекке жөнөтүүгө мүмкүн:

Германиялык эл аралык кызматташтык коому (GIZ) GmbH  
Даг Хаммаршёльд көчөсү, 1–5  
65760 Эшборн  
Германия

[gcf@giz.de](mailto:gcf@giz.de)

<http://www.giz.de>

## Мазмуну

|                                                                                               |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Мазмуну.....                                                                                  | 3  |
| Таблицаалардын тизмеси.....                                                                   | 4  |
| Кыскартылган сөздөр жана аббревиатуралар .....                                                | 5  |
| 1. Киришүү.....                                                                               | 6  |
| 2. Программанын экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу системасы..                   | 8  |
| 3. ЭСМБПти ишке ашыруу.....                                                                   | 9  |
| 3.1 Кадрлар менен камсыз кылуу концепциясы.....                                               | 9  |
| 3.2 М&Б системасын түзүү.....                                                                 | 11 |
| 3.3 Даттанууларды кароо механизми (ДКМ) .....                                                 | 12 |
| 3.3.1 СЭЗКП боюнча жабырлануучуга багытталган отчет берүү жана жооп кайтаруу процедурасы..... | 18 |
| 3.4 Мыйзам бузуулар жөнүндө билдирүү.....                                                     | 18 |
| 3.5 Потенциалды жогорулатуу жана окутуу муктаждыктары.....                                    | 19 |
| 3.6 Программанын ЭСКЧ боюнча мониторинг жүргүзүү жана отчеттуулук системасы                   | 21 |
| 3.7 Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП).....                        | 23 |
| 1 - Тиркеме. Тыюу салынган иш-аракеттер тизмеси .....                                         | 32 |
| 2 - Тиркеме. Кокустан табылган маданий мурастарды башкаруу жол-жобосу.....                    | 34 |

## **Таблицалардын тизмеси**

|                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1- Таблица: ЭСКЧ боюнча сунушталган кадрдык камсыздоо концепциясы .....       | 10 |
| 2 - Таблица: ЭСКЧ тобунун милдеттери.....                                     | 10 |
| 3 - Таблица: ДКМнын максаттары жана иш-аракеттер боюнча көрсөтмөлөрү<br>..... | 13 |
| 4 - Таблица: ЭСКЧнын потенциалын жогорулатуу ыкмасы.....                      | 20 |
| 5 - Таблица: ЭСМБП.....                                                       | 23 |
| 6 - Таблица: Чакан-долбоорлор боюнча жумшартуу чаралары .....                 | 30 |

## Кыскартылган сөздөр жана аббревиатуралар

|        |                                                                                 |
|--------|---------------------------------------------------------------------------------|
| АӨУ    | Аккредитациядан өткөн уюм                                                       |
| АРИС   | Коомчулукту өнүктүрүү жана инвестициялоо агентствосу                            |
| АУ     | Аткаруучу уюм                                                                   |
| АЧТБЖП | Айыл чарба, токой жана башка жер пайдалануу                                     |
| BMZ    | Экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү боюнча Германия Федералдык министрлиги |
| ГИП    | Гендердик иш-аракеттер планы                                                    |
| ДЖА    | Даттануулар боюнча жооптуу адам                                                 |
| ДКМ    | Даттанууларды кароо механизми                                                   |
| ЖКК    | Жеке коргонуу каражаттары                                                       |
| ЖКФ    | Жашыл климаттык фонд                                                            |
| ЖИО    | Жылдык ишмердүүлүк боюнча отчет                                                 |
| ЗККК   | Зыянкечтерге каршы комплекстүү күрөшүү                                          |
| ИДИАБ  | Инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруу борбору                                  |
| ИНК    | Ишмердиктин негизги көрсөткүчү                                                  |
| ИАМИ   | Ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн изилдөө                                               |
| ИС     | Ишмердиктин стандарттары                                                        |
| КС     | Каржылоого сунуштама                                                            |
| КТАЭ   | Климатка туруктуу жана аз эмиссиялуу                                            |
| КТмБИП | Кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планы                                     |
| М&Б    | Мониторинг жана баалоо                                                          |
| ННМ    | Натыйжага негизделген мониторинг                                                |
| ОМБ    | Окутуу муктаждыктарын баалоо                                                    |
| ӨЭУ    | Өкмөттүк эмес уюм                                                               |
| ПББ    | Программаны башкаруу бөлүмү                                                     |
| САЧКӨМ | Суу ресурстары, айыл чарба жана кайра иштетүү өнөр жайы министрлиги             |
| СЭЗКП  | Сексуалдык эксплуатация, зомбулук жана кыянаттык менен пайдалануу               |
| УДО    | Улуттук дайындалган орган                                                       |
| ЭКК    | Эмгекти коргоо жана коопсуздук                                                  |
| ЭКӨУК  | Экология жана климаттын өзгөрүшү боюнча улуттук комитет                         |
| ЕБ     | Европа Биримдиги                                                                |
| Э&С    | Экологиялык жана социалдык                                                      |
| ЭСТБ   | Экологиялык жана социалдык таасирлерди баалоо                                   |
| ЭСМБП  | Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы                           |
| ЭСКЧ   | Экологиялык жана социалдык коргоо чаралары                                      |
| ЭСБ-МС | Экологиялык жана социалдык башкаруу жана мониторинг системасы                   |
| ЭФК    | Эл аралык финансы корпорациясы (Дүйнөлүк банк тобу)                             |
| GIZ    | Германиялык эл-аралык кызматташтык коому (GIZ) GmbH                             |
| EUR    | Евро                                                                            |

## 1. Киришүү

Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП) “Борбордук Азиядагы климаттын өзгөрүшүнө туруктуу ландшафттар” программасы үчүн иштелип чыккан. Бул аймактык программа Кыргыз Республикасында, Тажикстанда жана Өзбекстанда Айыл Чарба, Токой Чарбасы жана Башка Жер Пайдалануу (АЧТБЖП) секторлоруна таасирин тийгизип жаткан климаттык тобокелдиктерди түздөн-түз чечүүгө багытталган. Программа өзгөчө экологиялык жактан маанилүү жана климаттын таасирине өтө аялуу болгон Фергана өрөөнүнө, Сурхандарья жана Хатлон аймактарына басым жасайт. Тандалган кийлигишүү аймактары түздүктөрдө басымдуу орунду ээлеген айыл чарба жерлеринен тартып, тоо этектеринде жана тоо капталдарында кеңири таралган жайыттар менен токойлорго чейин созулган өз ара тыгыз байланышкан. Алар ар түрдүү жер пайдалануу жана жаратылыш экосистемалары менен мүнөздөлгөн, бирдиктүү аймактык мамилени талап кылган үзгүлтүксүз жана трансчегаралык ландшафтардын ажырагыс бөлүктөрү болуп саналат.

Программа климат жана жер пайдалануу боюнча чечим кабыл алууну колдоо системаларын бекемдейт; климаттык каржылоого жетүү жана аны башкаруу жөндөмдөрүн күчөтөт; ошондой эле айыл чарба, токой жана жайыттарда суб-улуттук деңгээлде пландаштырууну жакшыртуу, кеңеш берүү кызматтарын өнүктүрүү жана максаттуу инвестициялар аркылуу климатка туруктуу, аз эмисиялуу (КТАЭ) практикаларды жана технологияларды жайылтууну колдойт. Аймактык деңгээлде программа келечекти болжолдоо процесстери, аймактык АЧТБЖП багыттары, билим алмашуу жана трансчегаралык адаптациялык аракеттерди координациялоо жана каржылоону мобилизациялоо үчүн климаттык инвестициялык платформа аркылуу кызматташтыкты чыңдайт.

Бул ЭСМБП программанын иш-чараларына байланыштуу келип чыгышы мүмкүн болгон күтүлбөгөн терс экологиялык жана социалдык таасирлерди башкаруу, мүмкүн болуучу кошумча оң таасирлерди максималдуу жогорулатуу, ошондой эле программанын бүткүл ишке ашыруу циклинин жүрүшүндө көп тараптуу кызыкдар тараптардын маанилүү жана инклюзивдүү кеңешүүсүн жана өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу боюнча практикалык планды сунуштоого багытталган. Мында программанын иш-чаралары таасир этиши мүмкүн болгон аялуу жана маргиналдашкан адамдардын, ошондой эле экосистемалардын өзгөчө жагдайлары эске алынат. Программаны даярдоо жана ишке ашыруу мезгилинде ЭСМБП мамлекеттик өнөктөштөргө Программаны башкаруу бөлүмдөрү (ПББ) жана GIZ тобу менен биргеликте экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу системаларын сактоого жана/же жакшыртууга көмөк көрсөтүүгө багытталат.

Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП) Программа ишке ашырылып жаткан мезгилде ПББнын коопсуздук тобу бардык иш-чараларды үзгүлтүксүз карап чыгып, мүмкүн болгон терс экологиялык жана социалдык таасирлерге мониторинг жүргүзүүсүн камсыз кылат. Таасирлер жана мүмкүн болгон таасирлер аныкталганда, эгерде аларды болтурбоо мүмкүн болбосо, таасирлерди азайтуу боюнча тиешелүү чаралар пландаштырылат. ЭСМБПга жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу үчүн GIZ жана программанын өнөктөштөрү тарабынан онлайн режиминде жеткиликтүү кылынган.

Программа боюнча түздөн-түз пикирлер кызыкдар тараптардан талаа консультациялар аркылуу чогултулуп, анын жыйынтыктары 9-тиркемесинде кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планында (КТмБИП) көрсөтүлгөн.

КТмБИП программаны ишке ашыруу процессинде пайда болушу мүмкүн болгон даттанууларды чогултуу үчүн Даттанууларды кароо механизмнин (ДКМ) принциптерин камтыйт.

ЭСМБП программаны ишке ашыруу процессинде экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди башкаруу боюнча чараларын документтештирет. Ал КС 7а-тиркемесиндеги ЭСТБнын жыйынтыктарынын негизинде иштелип чыгып, аныкталган экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди жана таасирлерди азайтуу боюнча тиешелүү чараларды, аларды ишке ашырууга жооптуу тараптарды, мониторинг жана отчеттуулук тартиптерин, ошондой эле экологиялык жана социалдык стандарттардын талаптарына ылайык башка чараларды аныктайт. ЭСМБП ошондой эле тиешелүү өлкөгө жана объектке мүнөздүү талаптарды камтыйт, ЭСТБ жана башка тиешелүү коопсуздук куралдары менен бирге каралып, ошолорго ылайык ишке ашырылууга тийиш. Программаны ишке ашыруу мезгилинде ЭСМБПнын аткарылышына мониторинг жүргүзүлүп, зарылчылыкка жараша документ жаңыртылып турат. ЭСМБПнын максаттары төмөнкүлөр болуп саналат:

- ЭСТБда аныкталган экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди азайтуу боюнча чараларды иштеп чыгуу..
- Кыргыз Республикасы, Тажикстан жана Өзбекстандын укуктук алкагына шайкештикти камсыз кылуу, улуттук мыйзамдар жана ченемдик талаптарга ылайык иш алып баруу.
- ЖКФнын жана GIZдин экологиялык жана социалдык талаптарына шайкештикти камсыз кылуу.
- ЭСМБПны ишке ашыруу үчүн программа тарабынан жетиштүү кадрдык жана каржылык ресурстары бөлүнгөнүн камсыз кылуу.

ЭСМБП программаны долбоорлоо процессине толук интеграцияланган жана анын ишке ашыруу чыгымдары программанын бюджетинде эсепке алынган.

Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП) түздөн-түз Экологиялык жана социалдык таасирлерди баалоо (ЭСТБ), Кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планы (КТМБИП) жана Ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн изилдөө (ИАМИ) менен байланышкан. ЭСМБП адегенде программада камтылган стандарттарды жана коопсуздук чараларын аныктайт, андан соң ЭСМБПда каралган иш-чаралар аркылуу жөнгө салынуучу күтүлбөгөн терс таасирлер менен тышкы тобокелдиктерди айырмалайт. Планды ишке ашыруу жана мониторинг жүргүзүү боюнча ролдор жана жоопкерчиликтер баяндалып, жалпы бюджет көрсөтүлөт. ЭСМБПда аныкталган тобокелдиктерди тиешелүү экологиялык жана социалдык коопсуздук чараларына ылайык азайтуу үчүн зарыл болгон иш-чараларды аныктайт. Ал Кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планы (КТМБИП), Даттанууларды кароо механизми (ДКМ) жана Гендердик иш-аракеттер планы менен толукталат.

### **Программанын стандарттары жана коопсуздук чаралары – укуктук жана институционалдык алкак**

Экологиялык жана социалдык коргоо чаралары (ЭСКЧ) Жашыл климаттык фонддун жаңыртылган Экологиялык жана социалдык саясатына (ЖКФ, 2021a) таянат (B.21/18 чечими<sup>1</sup>). Бул саясаттык алкак ЖКФнын өзүнүн чечим кабыл алуу жана ишмердүүлүк процессине экологиялык жана социалдык аспектилерди кантип интеграцияларын сүрөттөйт. Анын максаты экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди жана таасирлерди натыйжалуу башкаруу жана жыйынтыктарды жакшыртуу.

Бул саясатка ылайык, ЖКФ тарабынан каржыланган бардык иш-чаралар төмөнкү милдеттенмелерди аткарууга тийиш:

- Адамдарга жана экологияга терс таасирлерди болтурбоо - эгерде алдын алуу мүмкүн болбосо, тиешелүү жөнгө салуу чараларын киргизүү.

<sup>1</sup> <https://www.greenclimate.fund/document/revised-environmental-and-social-policy>

- Адамдарга таасир эткен ЖКФ каржылаган иш-аракеттерде СЭЗКП тобокелдиктерин болтурбоо, ал эми алдын алуу мүмкүн болбогон учурда аларды азайтуу.
- Өнүгүү артыкчылыктарына адилеттүү жана тең жетүүнү кеңейтүү; жана
- Аялуу абалдагы жана жагдайдагы адамдарга, ошондой эле маргиналдашкан калкка, топторго жана жеке адамдарга, анын ичинде аялдарга жана кыздарга, жергиликтүү жамааттарга, түпкү элдерге (ТЭ) жана ЖКФ тарабынан каржыланган иш-чаралардын таасирине дуушар болгон же дуушар болушу мүмкүн болгон, эксплуатацияга же программанын башка потенциалдуу зыяндуу күтүлбөгөн таасирлерине өзгөчө алсыз болгон башка маргиналдашкан топторго жана жеке адамдарга тийиштүү деңгээлде көңүл буруу.

ЖКФ тарабынан колдоого алынган иш-чаралар программаларды, долбоорлорду жана чакан-долбоорлорду камтышы мүмкүн.

Экологиялык жана социалдык саясатка ылайык, Аккредитациядан өткөн уюмдар (АӨУ) экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди, анын ичинде трансгегаралык тобокелдиктерди жана таасирлерди баалоону жүргүзүүгө милдеттүү. Бул бардык иш-чаралар ЖКФга каржылоого сунушталганда ЭСКЧнын стандарттарын жана саясатка ылайык экологиялык жана социалдык коопсуздук чараларына жооп берүүсүн камсыз кылат.

Бул стандарттар ЖКФнын кеңеши тарабынан 2014-жылы кабыл алынган <sup>2</sup> . Стандарттардын толук сүрөттөмөсү Эл аралык финансы корпорациясынын (ЭФК) расмий веб-сайтында берилген.<sup>3</sup>

Учурда ЖКФ **Эл аралык финансы корпорациясынын (ЭФК) ишмердиктин стандарттарын (ИС)** убактылуу ЭСКЧ стандарттары катары колдонууда.

## **2. Программанын экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу системасы**

1-ЭСКЧ талаптарына ылайык, программанын Экологиялык жана социалдык башкаруу жана мониторинг системасы (ЭСБ-МС) төмөнкүлөрдү камтыйт:

- Программа үчүн Э&С саясатты кабыл алуу.
- Жаңы жана пайда болгон тобокелдиктерди жана таасирлерди аныктоо процедурасы.
- Уюмдук потенциал жана компетенттүүлүк: кадрдык курамды жана окутуу муктаждыктарын аныктоо.
- Экологиялык жана социалдык мониторингди программадагы Мониторинг жана Баалоо системасына (М&Б) киргизүү.
- ЭСМБПны жаңыртуу.
- Гендердик иш-чаралар планын (ГИП) ишке ашыруу.
- Э&С документтерин жарыялоо.
- Программанын Кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планын жана даттанууларды кароо механизм (ДКМ) ишке ашыруу.

### **2.1 Программанын ишке ашырылышы боюнча уюштуруу тартиби**

<sup>2</sup> Булак: [Virtual Stakeholder Consultation on the topic of the development of the GCF's ESS - Stage 1: scoping | Green Climate Fund](#)

<sup>3</sup> Булак: [https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics\\_ext\\_content/ifc\\_external\\_corporate\\_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards](https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards)

ЖКФ программасынын уюштуруу түзүмү Аккредитациядан өткөн уюмдан (АӨУ) жана Аткаруучу уюмдардан (АУ) турат

GIZ АӨУ катары программага көзөмөл жүргүзөт анын ичинде талаптарга шайкештигин камсыз кылууну жана экологиялык жана социалдык коргоо чараларынын системасын жалпы башкарууну камтыйт. Программа улуттук ишке ашыруучу уюмдар менен ишке ашырылат, Кыргыз Республикасында Коомдук өнүктүрүү жана инвестиция агенттиги (АРИС) жана Суу ресурстары айыл чарба жана кайра иштетүү өнөр жайы министрлиги (САЧКӨМ), Тажикстанда Инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруу борбору (ИДИАБ), Өзбекстанда Экология жана климаттын өзгөрүшү боюнча улуттук комитет (ЭКӨУК ) ошондой эле ар бир өлкөнүн Каржы министрлиги. Ар бир өлкөдө GIZ жана улуттук АУдар Программаны башкаруу бөлүмдөрүн (ПББ) түзөт. ПББлар ЭСМБП, ГИП жана КТмБИП ишке ашыруу жана мониторинг жүргүзүү үчүн жооптуу болушат. Ар бир Аткаруучу уюм (АУ) ЭСМБП, ГИП жана КТмБИП талаптагыдай пландаштырууну, ишке ашырууну жана мониторинг жүргүзүүнү камсыз кылуу үчүн жетиштүү ресурстарга, анын ичинде кызматкерлерге жана бюджетке ээ болот.

Программанын башкаруу түзүмү жана ишке ашыруу механизмдери боюнча кошумча маалыматтар Экологиялык жана социалдык таасирлерди баалоо (ЭСТБ) документиндеги алтынчы бөлүмдө берилген

### **3. ЭСМБПти ишке ашыруу**

Үзгүлтүксүз ишке ашырууну камсыз кылуу жана жоопкерчиликти бекемдөө максатында, ЭСМБПда аныкталган башкаруу байланыштары программанын жалпы башкаруу түзүмүнө түздөн-түз киргизилет. Ишке тартылган аймактык экологиялык жана социалдык коргоо чаралары/гендер маселелери боюнча консультант (GIZ) жана ар бир Аткаруучу уюмдагы Улуттук социалдык жана гендер маселелери боюнча экологиялык жана социалдык коргоо чараларынын адистери (АРИС, САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК) талаптардын сакталышын камсыз кылуу боюнча оперативдүү ыйгарым укуктарга ээ болушат. ПББлар ар бир АУдан тартылган адистерден турган атайын топтон түзүлөт. Алардын курамына финансылык менеджерлер, гендер, экологиялык жана социалдык коргоо чаралары (ЭСКЧ) жана мониторинг жана баалоо (М&Б) боюнча адистер, ошондой эле техникалык консультанттар кирет.

#### **3.1 Кадрлар менен камсыз кылуу концепциясы**

ЭСМБП ар бир өлкөдө экология, токой чарбасы, экосистемалар жана социалдык-маданий маселелер сыяктуу ар түрдүү багыттар боюнча адистерден турган Экологиялык жана социалдык коргоо чаралары боюнча топту түзүүнү талап кылат. Бул топ ЭСМБПда каралган иш-чараларды ишке ашыруу үчүн зарыл болгон иштеп чыгууну, потенциалды жогорулатууну, окутууну, ишке ашырууну, мониторинг жүргүзүүнү жана отчеттуулукту колдойт. Коргоо чараларынын системасы программанын ишмердигине интеграцияланып, үзгүлтүксүз негизде ишке ашырылат.

Кызматкерлердин тапшырмалары белгиленген инструменттерди жана ыкмаларды иштеп чыгууга жана аларды улуттук, аймактык жана жергиликтүү деңгээлде программанын иш-аракеттерине ылайык ишке ашырууга багытталган.

GIZ бул багыттар боюнча негизги жооптуу адамдар катары иш алып баруучу экологиялык жана социалдык коргоо чаралары (ЭСКЧ) боюнча программанын консультанттарын ишке тартат. Алардын негизги милдети - коргоо чараларынын натыйжалуу ишке ашырылышын жана мониторинг жүргүзүүнү камсыз кылуу. Консультанттар ар бир Аткаруучу уюмда ЭСКЧ боюнча адистер менен тыгыз кызматташат. Бул адистер программанын иш-чараларынын деңгээлинде коргоо чараларынын колдонулушун ишке ашыруу жана

мониторинг жүргүзүү үчүн негизги жоопкерчиликти тартышат. Зарыл болгон учурда ЭСКЧ боюнча потенциалды, анын ичинде Даттанууларды кароо механизм (ДКМ) күчөтүү үчүн кошумча адистер убактылуу тартылат. ЭСКЧны ишке ашырууга колдоо көрсөткөн консультанттар жана программанын кызматкерлери төмөндө берилген.

*1 -Таблица: ЭСКЧ боюнча сунушталган кадрдык камсыздоо концепциясы*

| №. | ЭСКЧны ишке ашырууга жооптуу кызматкерлер.                                                                                                                                              | ЭСКЧга байланыштуу ролдор жана жоопкерчиликтер                                                                                                                                                                                                | Саны                                              |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| 1. | Аймактык деңгээлдеги ЭСКЧ боюнча кеңешчи (AY GIZ)                                                                                                                                       | ЭСКЧны ишке ашыруу аймактарда, анын ичинде кайчылаш маселелердин чечилишин камсыз кылуу.                                                                                                                                                      | Бир адам – аймактык деңгээлде                     |
| 2. | Аймактык деңгээлдеги Мониторинг жана Баалоо боюнча кеңешчи (AY GIZ)                                                                                                                     | Программанын ишке ашырылышын, анын ичинде коопсуздук чараларын мониторинг кылуу жана баалоо                                                                                                                                                   | Бир адам – аймактык деңгээлде.                    |
| 3. | Улуттук деңгээлдеги ЭСКЧ (экологиялык, социалдык, анын ичинде гендер) жана М&Б боюнча үч кеңешчи (AY GIZ)                                                                               | ЭСКЧны ишке ашыруу аймактарда, анын ичинде кайчылаш маселелердин чечилишин камсыз кылуу. Программанын ишке ашырылышын, анын ичинде коопсуздук чараларын мониторинг кылуу жана баалоо үч Борбор Азия өлкөсү (Кыргызстан, Тажикстан, Өзбекстан) | Бир адам ар бир өлкөдө – улуттук деңгээлде        |
| 4. | Беш улуттук кеңешчи убактысынын 20%ын кызыктар тараптар менен бирге иштешүүгө/байланыштарды координациялоого, ал эми 30%ын адамдардын потенциалын жогорулатууга (АПЖ) жумшайт (AY GIZ). | Программага тартылган кызыктар тараптар социалдык жана экологиялык тобокелдиктерди түшүнүшүн камсыз кылуу. Бул милдет беш Борбор Азия өлкөсүндө (Кыргызстан, Тажикстан, Өзбекстан, Казакстан, Түркмөнстан) ишке ашырылат.                     | Бир адам ар бир өлкөдө – улуттук деңгээлде        |
| 5. | Экологиялык маселелер боюнча ЭСКЧ адиси (АУ: АРИС, САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК)                                                                                                                | Программа интервенцияларынын натыйжасында максаттуу аймактарда пайда болушу мүмкүн болгон экологиялык тобокелдиктерди баалоо.                                                                                                                 | Бир адам ар бир улуттук АУда – улуттук деңгээлде  |
| 6. | Экологиялык маселелер боюнча ЭСКЧ адиси (гендерди кошо) (АУ: АРИС, САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК)                                                                                                | Программа интервенцияларынын натыйжасында максаттуу аймактарда пайда болушу мүмкүн болгон социалдык жана гендердик тобокелдиктерди баалоо.                                                                                                    | Бир адам ар бир улуттук АУда – улуттук деңгээлде. |

Күнүмдүк негизде ЭСМБП ишке ашыруу жана анын натыйжалуу мониторингин, анын ичинде Даттанууларды кароо механизминин (ДКМ) иштешин камсыз кылуу боюнча так жоопкерчиликти белгилөө максатында, төмөндө көрсөтүлгөн жалпы милдеттер Экологиялык жана социалдык коргоо чаралары боюнча топтун жоопкерчилигине кирет.

*2-Таблица: ЭСКЧ тобунун милдеттери*

|                                              |                                                                                                                                                                                                                |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Аракеттик көрсөтмөлөр / Сүрөттөмөлөр:</b> | <p>ЭСКЧ тобу программа циклинин бардык этаптарында ЭСМБПны интеграциялоо жана ишке ашырууну жетектейт, координациялайт жана көзөмөлдөйт.</p> <p>Ар бир өлкөдө ЭСКЧнын топтору төмөнкү милдеттерди аткарат:</p> |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

- ЭСМБПнын ишке ашыруу графиктерин түзүү, аларды жалпы программа графиги менен шайкеш келтирүү жана белгилүү иш-чаралар үчүн зарыл шарттарды камсыз кылуу.
- Тапшырмага багытталган консультанттар менен тыгыз иштөө жана ЭСМБПнын башка иш-чараларын мониторинг кылууга көмөктөшүү, анын ичинде: (а) маалымат базаларын түзүү; (б) маалымат чогултууну көзөмөлдөө; (в) окутуу муктаждыктарынын баалоосуна негизделген потенциалды жогорулатуу иш-чараларын иштеп чыгуу; (г) тренингдерди, маалымат алмашуу жана консультациялык семинарларды өткөрүү.
- Улуттук АУ кызматкерлеринин потенциалын жогорулатуу, аларды экологиялык жана социалдык коопсуздук чараларын натыйжалуу мониторинг кылууга жана ишке ашырууга жөндөмдүү кылуу.
- Тийиштүү аткаруучу уюмдарды жана райондук деңгээлдеги агенттиктерди, анын ичинде токой чарба, экология, айыл чарба жана суу ресурстарын башкаруу мекемелерин маалыматтандыруу жана потенциалын жогорулатуу.
- Текшерүү баракчаларын жана башка мониторинг жана отчеттук куралдарды иштеп чыгуу, алардын жардамы менен ЭСМБП иш-чаралары пландалгандай ишке ашырылганын, зарыл учурда улантылып жатканын жана натыйжалуулук менен эффективдүүлүк деңгээлине жетишкенин көзөмөлдөө.
- ЭСКЧга байланыштуу иш-чаралар жана кыйынчылыктар боюнча жылдык отчетторду даярдоо жана тиешелүү кызыкдар тараптарга берүү (Долбоорду жетектөөчү комитет (ДЖК), ПББ, GIZ штаб-квартирасы жана GIZдин ЖКФ Көзөмөлдөө бөлүмү, өнүктүрүү өнөктөштөрү, ЖКФ жана башка тиешелүү тараптар).

### 3.2 М&Б системасын түзүү

Программа ЭСМБП жана ЭСТБны камтыган коргоо чараларына байланыштуу бир катар документтерге таянуу менен ишке ашырылат. Бул чараларды программаны пландоого киргизүү, ошондой эле алардын ишке ашуусун көзөмөлдөөчү натыйжалуу мониторинг системасын түзүү программанын күтүлбөгөн терс таасирлерин, өзгөчө аярлуу коомчулук өкүлдөрүнө жана кийлигишүү аймактарындагы биоартүрдүүлүккө тийгизген зыянын алдын алууга жардам берет.

Коргоо чаралары боюнча топ мониторинг жүргүзүү концепциясын төмөнкү кадамдар аркылуу иштеп чыгат:

- Тиешелүү программалык документтерден, анын ичинде Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планынан жана Экологиялык жана социалдык таасирди баалоодон алынган Коопсуздук мониторинг концепциясын аныктоо.
- Программанын жалпы М&Б системасына интеграцияланган ылайыктуу Коопсуздук мониторинг системасын долбоорлоо.
- Коопсуздук индикаторлорун аныктоо жана чечмелөө.
- Биологиялык ар түрдүүлүк сыяктуу программалык кошумча пайда алып келүүчү аспектилерди аныктоо.
- Коопсуздук индикаторлорун өлчөө үчүн мониторинг куралдары боюнча так сунуштарды берүү.
- ЭСТБ, КТмБИП, ДКМ жана ЭСМБПнын функционалдык байланышын жакшы түшүнүүнү камсыз кылуу жана аларды коопсуздук системасына интеграциялоо.
- Потенциалдуу тилдик чектөөлөрдү аныктоо жана азайтуу.
- Маалымат чогултуу жана башкаруу боюнча негизги жоопкерчиликтерди аныктоо.

- Коопсуздук жана М&Б алкактарын шайкеш келтирүү жана бириктирүү боюнча так ыкманы киргизүү.

Коопсуздук чараларынын мониторинг системасын иштеп чыгууга ылайык, Программанын кызматкерлерине жана тиешелүү өнөктөш уюмдардын өкүлдөрүнө коопсуздук чараларынын мониторинг системасын иштетүүгө колдоо көрсөтүү үчүн консультантты же ички адисти тартуу зарыл болот. Консультанттын милдеттери бул мониторинг системасын киргизүүгө жана иштетүүгө көмөктөшүүнү камтыйт, анын ичинде:

- ПББны бардык деңгээлде коопсуздук талаптары боюнча баштапкы жана үзгүлтүксүз потенциалды жогорулатуу.
- ПББга бардык деңгээлде жана программа ээлерине коопсуздук талаптарын ишке ашырууда колдоо көрсөтүү.
- Үзгүлтүксүз потенциалды жогорулатуунун алкагында ЭСМБПны жана ДКМди жыл сайын зарыл болгон учурда институционалдык деңгээлде кайра карап чыгуу.
- Коопсуздук талаптарын М&Б тобу түзгөн маалымат базасына интеграциялоо.
- Топтолгон маалыматтарды сапат деңгээли боюнча текшерүү жана зарыл учурда сапатты, тактыкты жана актуалдуулукту жакшыртуу боюнча так пландарды ишке ашыруу.

ЭСКЧ тобу коопсуздук алкактарына ылайык программаны мониторинг кылуу үчүн төмөнкүлөрдү аткарууга тийиш:

- Жакшы иштелип чыккан жана концептуалдык архивдөө практикасына ээ болуу.
- Архивдөө практикаларын ишке ашыруу үчүн туура кадрдык концепцияны камсыз кылуу.
- Программадагы кызыктар тараптарды тиешелүү маалымат жана билимди башкаруу концепциялары боюнча окутуу.

### **3.3 Даттанууларды кароо механизми (ДКМ)**

Программада ДКМ түзүлүп, анын жардамы менен кызыктар тараптардын программа ишке ашырылып жаткан учурунда пайда болгон ар кандай тынчсызданууларын, даттанууларын же арыздарын кароо мүмкүнчүлүгү камсыз кылынат. ДКМ жоопкерчиликти жана ыкчамдыкты камсыз кылуунун негизги бөлүгү болуп саналат жана ал маданий өзгөчөлүктөргө ылайык жана гендердик жоопкерчилик менен иштелип чыгат. Ошондой эле ал GIZдин учурдагы даттануу системаларын жана ЖКФтин көз карандысыз механизмдин толуктап турат. ЭСКЧ тобунун ДКМге байланыштуу негизги милдеттери төмөнкүлөр:

- ДКМди түзүү жана ишке киргизүү<sup>4</sup>.
- Тийиштүү кызыктар тараптарга ДКМ жөнүндө маалымат берүү, анын ичинде ага кантип жетүү, кантип колдонуу жана зарыл учурда колдоо алуу жолдорун түшүндүрүү.

<sup>4</sup> Программанын баштапкы этабында GIZдин стандарттык ишти башкаруу алкагы ар бир катышуучу өлкөнүн институционалдык, тилдик жана социалдык шарттарына ылайыкташтырылат. Программага тиешелүү ДКМ процедурасы жана ага байланыштуу схемасы ЖКФ тарабынан каржыланган иш-аракеттер башталаардан мурда акыркы түрүнө келтирилип, жарыяланат.

3 - Таблица: ДКМнын максаттары жана иш-чаралар боюнча көрсөтмөлөрү.

|                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Максаты:</b></p>                                        | <p>ДКМдин максаты - программа иш-чаралардан келип чыккан ар кандай маселелерди тез арада кароо жана чечүү, ошону менен чыр-чатактардын күчөшүн же терс таасирлерди алдын алуу. Бул механизм аркылуу ар бир кызыкдар тарап - коомчулуктун мүчөсү, программа кызматкери же институционалдык өнөктөш даттануу бере алат.</p> <p>Даттануулар олуттуу каралып, мүмкүн болушунча тез арада чечилет, чыңалууну же чыр-чатактарды болтурбоо максатында. ДКМ чечим кабыл алуу үчүн ачык-айкын процесс сунуштайт жана кызыкдар тараптардын пикирлерин программаны башкарууда интеграциялоону камсыз кылат. Ал адилеттүүлүк, купуялуулук (өтүнүч боюнча) жана өч албоо принциптерин карманат, аялдар жана аялуу топторду кошо алганда, бардык кызыкдар тараптардын коркпостон тынчсызданууларын билдирүүсүнө шарт түзөт.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Коомчулуктардан, топтордон, жеке адамдардан, жергиликтүү бийлик органдарынан, ӨЭУлардан жана башка жергиликтүү кызыкдар тараптардан түшкөн даттанууларды натыйжалуу жана конструктивдүү түрдө кароо процессин камсыз кылуу. Максат - даттанууларды достук жол менен чечүү жана сот системасын колдонуу зарылдыгын минималдаштыруу.</li> <li>• Төмөнкүдөй өзүнчө протоколдорду иштетүү: <ul style="list-style-type: none"> <li>о СЭЗКПга байланыштуу даттануулар (төмөндө “СЭЗКПга байланыштуу даттануулар” бөлүмүн караңыз), жана</li> <li>о Салттуу коомчулуктарга байланыштуу даттануулар</li> </ul> </li> <li>• Жеке адамдарга жана коомдук топторго өз даттанууларын жана көйгөйлөрүн рационалдуу жана ачык-айкын билдирүү мүмкүнчүлүгүн берүү жана программа түзүү жана ишке ашырууда кызыкдар тараптардын маанилүү ролун көрсөтүү.</li> <li>• Тууралоочу чараларды көрүү үчүн отчеттук системаны институционалдаштыруу.</li> <li>• Коомчулуктар жана башка жергиликтүү кызыкдар тараптар менен өз ара урматтоого негизделген ачык-айкын мамилени түзүү.</li> <li>• Даттануулар боюнча программалык жоопкерчиликти белгилөө жана даттанууларды ыкчам башкаруу үчүн аракеттердин багытын аныктоо.</li> <li>• Даттанууларды М&amp;Б системасына байланыштыруу жана интеграциялоону камсыз кылуу.</li> </ul> |
| <p><b>Иш-аракеттер боюнча көрсөтмөлөр / мүнөздөмөлөр:</b></p> | <p>Программа кызыкдар тараптардын ДКМге кантип жетүү жана колдонуу жолдорун жакшы билишин камсыз кылат. ДКМ жөнүндө маалымат (процедуралар, байланышуу үчүн жооптуу адамдар жана арыз ээлеринин укуктары) бардык баштапкы семинарларда жана коомдук жыйындарда жергиликтүү тилдерде таратылат.</p> <p><b>ДКМге жетүү жана арыз тапшыруу</b></p> <p>Даттанууларды анонимдүү түрдө тапшырууга болот. Анонимдүү арыздар катталат жана иликтенет; бирок байланыш маалыматтары жок болгон учурда арыз ээсине жооп берүү мүмкүн эмес.</p> <p>Даттанууларды тапшыруу үчүн бир нече каналдар жеткиликтүү болот:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Жеке кайрылуу:</b> кызыкдар тараптар консультациялардын жүрүшүндө Программанын фасилитаторлоруна оозеки же жазуу жүзүндө даттануу бере алышат же Программанын жергиликтүү кеңселерине кайрылышат. Коомдук фасилитаторлор жана жергиликтүү өнөктөш ӨЭУлар жамааттар менен күнүмдүк өз ара аракеттенүүнүн жүрүшүндө даттанууларды кабыл алуу жана каттоо боюнча окутулат.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |

- **Телефон аркылуу** - ар бир өлкөдө (же Көп тилдүү тейлөө мүмкүнчүлүгү бар борбордук аймактык ишеним телефону.) телефон номери түзүлөт, анда арыз ээлери чалып же текст/үн билдирүүлөрүн жөнөтө алышат. Бул линия жарым-жартылай кызматкерлер тарабынан тейленет же үн почтасына туташтырылып, арыздарды жаздырып алат.
- **Электрондук почта жана веб-платформа** - электрондук почта дереги жана онлайн платформа (же GIZдин программа веб-сайтындагы бөлүм) аркылуу кызыктар тараптар арыздарды электрондук түрдө тапшыра алышат. Бул ӨЭУ же санариптик байланышка ыңгайлуу жана тараптар үчүн пайдалуу болушу мүмкүн.

#### **Даттанууларды кабыл алуу жана каттоо**

Бардык даттануулар расмий түрдө даттануу реестрине (маалымат базасына) катталат. Программа тобундагы (же ар бир АУда) атайын коопсуздук кызматкери ар бир арызды каттоо үчүн жооптуу болот. Ал арыздын датасын, арыз ээсин (эгер белгилүү болсо), арыздын мазмунун жана кайсы канал аркылуу кайрылганын көрсөтөт. Ар бир арызга идентификациялык номер берилет жана анын статусу чечилгенге чейин көзөмөлдөнөт. Бул көзөмөл системасы даттануулардын изилденүүсүн жана кийинки аракеттер үчүн жоопкерчиликти камсыз кылат.

#### **Даттанууларды категориялаштыруу**

Даттануулар ар кандай формада болушу мүмкүн: арыздар, дооматтар, мыйзам бузуулар жөнүндө билдирүүлөр же сунуштар. Мүмкүн болгон даттануу категориялары төмөнкүлөр:

| Категория               | Мүнөздөмөлөр                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 - Категория: Даттануу | <p>Нааразычылыктын билдирүүсү төмөнкүлөргө байланыштуу:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Программа жана анын кызматкерлери тарабынан көрсөтүлгөн кызматтардын сапаты жана стандартка туура келбестиги</li> <li>• Программа иш-аракеттеринин бенефициарлардын социалдык-экономикалык чөйрөсүнө тийгизген таасири же кесепеттери</li> <li>• Адам укуктарынын бузулушу боюнча айыптоолор</li> </ul> |
| 2 - Категория: Талап    | <p>Пландалган иш-чаралар же программанын иш-чаралары тиешелүү стандарттарга, процедураларга же макулдашылган тартиптерге туура келбейт деп эсептелген билдирүү, анын ичинде сатып алуулар боюнча процедураларды сактабаган учурлар.</p>                                                                                                                                                                      |

|                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3 - Категория:<br>Мыйзам бузуулар<br>жөнүндө билдирүү | <p>Туура эмес жүрүм-турум боюнча шек саноолор тууралуу отчеттор, анын ичинде, бирок алар менен чектелбестен:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Коррупция жана паракорчулук</li> <li>• Каражаттарды максатсыз пайдалануу, алдамчылык жана уурдоо</li> <li>• Кызыкчылыктардын кагылышы</li> <li>• Сексуалдык туура эмес жүрүм-турум (кордоо) жана сексуалдык эксплуатация</li> <li>• Адам укуктарынын бузулушу</li> <li>• Экологиялык милдеттенмелердин бузулушу (экологиялык мыйзамдардын бузулушу)</li> </ul> |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

### Даттанууларды чечүү

ДКМ даттанууларды кабыл алуу, баалоо жана чечүү үчүн төмөндө көрсөтүлгөн түзүмдүү процессти карманат:

| Кадамдар                                          | Деталдар                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 - Кадам:<br>Даттанууну<br>тапшыруу              | <p>ДКМге бир нече каналдар аркылуу кайрылууга болот, анын ичинде телефон, билдирүү кызматтары, почта же жеке тапшыруу.</p> <p>Даттануулар анонимдүү түрдө тапшырыла алат.</p> <p>Даттануулар оозеки же жазуу түрүндө тапшырыла алат.</p>                                                                                                                                                                                                         |
| 2 - Кадам: Алгачкы<br>баалоо                      | <p>Даттанууларды коопсуздук адистери же консультанттар текшерет жана баалашат.</p> <p>Даттануунун мүнөзүнө жана татаалдыгына жараша коопсуздук адиси ПББ менен координацияны камсыз кылат жана байланышат.</p> <p>Коопсуздук адисинин ыйгарым укуктарынан ашкан даттануулар (мисалы: гендердик зомбулук, СЭЗКП, коррупция ж.б.) тиешелүү компетенттүү органдарга жөнөтүлөт.</p>                                                                  |
| 3a- Кадам: Чечим<br>кабыл алуу                    | <p>Диалог, сүйлөшүү же медиация аркылуу чечүү артыкчылыктан ыкма катары колдонулат.</p> <p>Эгер тараптар макулдашууга жетпесе же тараптар үчүн канааттандырылгыч чечим табылбаса, акыркы чара катары сотко кайрылуу каралат.</p> <p>Катышкан тараптардын ортосунда макулдашууларга жетишилгенден кийин, иш коргоо боюнча адис тарабынан жабылат. Коопсуздук боюнча кызматкер арыз ээсине натыйжа жөнүндө расмий түрдө кабарлоону камсыздайт.</p> |
| 3b - Кадам:<br>Олуттуулук же пикир<br>келишпестик | <p>Өтө олуттуу учурларда же макулдашууга жетишилбегенде, алгач GIZ Штаб-квартирасындагы Талаптарга шайкештик жана ак ниеттүүлүк боюнча кеңеш берүү кызматтары менен байланышуу керек, андан кийин кийинки эскалация чекити катары ЖКФке кайрылуу керек.</p>                                                                                                                                                                                      |

|  |                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>4 - Кадам:<br/>Мониторинг,<br/>көзөмөл жана<br/>маалыматтарды<br/>консолидациялоо</p> | <p>Европа Биримдигинин Жалпы Маалыматтарды Коргоо Регламенти жана тиешелүү улуттук мыйзамдарга ылайык:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Программадагы ДКМ даттанууларды чогултуу үчүн реестрге ээ болот. Бул система жазуу түрүндөгү жана оозеки даттанууларды чогултуу үчүн колдонулат.</li> <li>Маалыматтар базасы даттанууларды көзөмөлдөөнү жана алардын жүрүшүн байкоону, ошондой эле программа жана улуттук деңгээлде ишке ашырылган чечим чараларын документтештирүүнү камсыз кылат.</li> <li>ДКМ чечимдери М&amp;Б системасынын бир бөлүгү болот. ДКМди натыйжалуу ишке ашырууну көзөмөлдөө үчүн НКИ коюлат. НКИ - белгиленген даттанууларды чечүү убактысынан кийин нөлгө барабар ачык даттанууларды түзөт.</li> </ul> |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

\*Байланыш маалыматтары:  
GIZ Талаптарга шайкештик жана ак ниеттүүлүк боюнча кеңеш берүү кызматтары: [compliance-mailbox@giz.de](mailto:compliance-mailbox@giz.de)  
GIZ Мыйзам бузуулар жөнүндө билдирүү порталы: <https://www.bkms-system.com/bkwebanon/report/clientInfo?cin=26zig7&c=-1&language=eng>.  
ЖКФ Көз карандысыз даттанууларды кароо механизми, <https://irm.greencclimate.fund/>.

### 3.3.1 СЭЗКП боюнча жабырлануучуга багытталган отчет берүү жана жооп кайтаруу процедурасы <sup>5</sup>

#### Жалпы маалымат

GIZ сексуалдык эксплуатациянын, зомбулуктун жана куугунтуктун бардык формаларына карата нөл толеранттуулук саясатын карманат. Бул милдеттенме эл аралык<sup>6</sup>, улуттук, GIZдин корпоративдик<sup>7</sup> жана ЖКФнын деңгээлдеги<sup>8</sup> мыйзамдык жана саясий алкактарга шайкеш келет.

СЭЗКП боюнча даттануулар башка жол-жобо боюнча каралат, анткени алардын мүнөзү СЭЗКП менен байланышпаган даттануулардан сапаттык жактан айырмаланып, кыйла олуттуу болушу мүмкүн. Төмөнкүдөй учурлар болушу мүмкүн:

- Мүмкүн болгон кызыкчылыктардын кагылышы: даттануу программадагы кызыкдар тараптардын жүрүм-турумуна байланыштуу болушу мүмкүн, ал ошол эле учурда даттанууну кароого катышышы мүмкүн.

<sup>5</sup> Эске салсак, СЭЗКПны алдын алуу боюнча кошумча чаралар Программанын ГИП документинде, 10а-тиркемеде кеңири баяндалган.

<sup>6</sup> [GCF Revised Environmental and Social Policy](#).

<sup>7</sup> [GIZ Code of Ethics](#), GIZдин жүрүм-турум кодекси, GIZдин сексуалдык асылууга жана сексуалдык укук бузууларга тыюу салуу саясаты, GIZдин корпоративдик гендердик стратегиясы, GIZдин ар түрдүүлүк боюнча кодекси

<sup>8</sup> [GCF Revised Environmental and Social Policy](#).

- Купуялуулук: сексуалдык куугунтук же зомбулук боюнча олуттуу айыптоолорду билдирген даттануучу өзүнүн инсандыгынын кеңири белгилүү болушун каалабашы мүмкүн.
- Гендердик жана маданий сезимталдык: айрыкча травма алган даттануучу өзүнүн даттануусун өз жынысындагы адам менен же маданий жактан ылайыктуу контекстте гана талкуулоону каалашы мүмкүн.

Ошондуктан, программалык ДКМ СЭЗКП даттануулары үчүн жабырлануучуга багытталган жана гендердик жоопкерчиликти протоколду камтыйт.

СЭЗКП протоколу даттануучунун статусуна жараша колдонулат:

- Программанын кызыкдар тараптары, анын ичинде бенефициарлар, коомчулук ж.б.
- GIZ кызматкерлери.

#### *СЭЗКП даттанууларды кароо протоколу (кызыкдар тараптары үчүн программа)*

СЭЗКП боюнча пикирлер жана даттануулар программага тиешелүү ДКМ аркылуу кызмат көрсөткөн топтор тарабынан тапшырууга болот, башкача айтканда, программага түздөн-түз таасир эткен жеке адамдар же уюмдар, анын ичинде потенциалдуу бенефициарлар, программага кызыкдар тараптар жана программа иш-аракеттеринен таасир алган тургундар же жамааттар.

ДКМнын алкагында СЭЗКП даттанууларын жабырлануучуга багытталган жана гендердик жоопкерчиликти жол менен кароо үчүн атайын протокол иштелип чыгат. Бул протокол ЖКФнин Жаңыланган Экологиялык жана Социалдык Саясатына шайкеш жүргүзүлөт. СЭЗКП даттанууларын кароо үчүн жеке адамдарга атайын программанын телефон номерин жана электрондук почта дарегин колдонуу сунушталат, алар жалпы ДКМнын байланыш маалыматтарынан өзүнчө болот. СЭЗКП протоколу боюнча толук көрсөтмөлөр программа веб-сайтында жана маалыматтык материалдарда (буклеттер, семинар материалдары) жеткиликтүү болот.

Эгерде СЭЗКП даттануусу жаңылыштык менен СЭЗКП эмес каналдар аркылуу тапшырыла турган болсо, ЭСКЧ жана Гендер боюнча жооптуу консультант аны СЭЗКП боюнча даттанууларды кароо жол-жобосуна өткөрүлүшүн камсыз кылат. СЭЗКП байланыштары (телефон чалуулар жана электрондук каттар) ар дайым өзүнчө жана СЭЗКП эмес даттануулардан айырмаланып башкарылат.

СЭЗКП даттануулары ар дайым боорукердик, сезимталдык жана купуялуулук менен каралат. Социалдык маселелер боюнча ЭСКЧ адиси ар бир даттануу үчүн анын мүнөзүн жана олуттуулугун эске алуу менен жооп кайтаруу ыкмасын колдонот. Зарыл болгон учурда (гендердик же тил себептерден улам) Даттануулар боюнча жооптуу адам дайындалат. Ал даттануучу менен байланышып, анын каалоолорун түшүнүп, купуялуулукту сактоо менен иш алып барат. Берилген маалыматтардын негизинде даттануучунун каалоолоруна жана даттануунун олуттуулугуна ылайыкташкан жооп кайтаруу ыкмасы иштелип чыгат.

СЭЗКП маселелерине байланыштуу даттануулар боюнча программанын мүмкүн болгон чаралары түрдүү жана конкреттүү кырдаалга жараша болот. Мындай чараларга, мисалы, жабыр тарткан адамдарды колдоо (психологиялык-социалдык колдоо же медициналык жардам көрсөтүү сыяктуу); орунсуз жүрүм-турумдун кайталанышына жол бербөө максатында тренерлерди гендердик маселелер жана СЭЗКП боюнча окутуу; кызматкерлерди программанын алкагындагы милдеттеринен четтетүү; программанын кызыкдар тараптарынын арасында СЭЗКП боюнча маалымдуулукту жогорулатуу; зарыл

болгон учурда аялдар үчүн гана же белгилүү бир этникалык топтун өкүлдөрү үчүн гана окутуу семинарларын өткөрүү; ал эми өзгөчө оор учурларда даттанууларды тиешелүү жөнгө салуучу органдарга же укук коргоо органдарына жөнөтүү сыяктуу чаралар каралышы мүмкүн.

Эгер даттануучу сунушталган чаралардан же жооп кайтаруу ыкмасынан канааттанбаса, даттануу төмөнкү деңгээлдерге эскалацияланат: (i) тиешелүү GIZ өлкө кеңсесине же GIZ Башкы кеңсесиндеги Талаптарга шайкештик жана ак ниеттүүлүк боюнча кеңеш берүү кызматтарына; (ii) ЖКФнын Көз карандысыз даттанууларды кароо механизминде; (iii) өлкө ичинде жеткиликтүү болгон юридикалык жана административдик жолдорго.

#### *СЭЗКП даттанууларды кароо протоколу (GIZтин кызматкерлери үчүн)*

GIZтин өлкө кеңселеринин кызматкерлери өздөрүн сексуалдык куугунтукка кабыл болуп жатат деп эсептесе, купуялуулукту жана этият мамилени камсыз кылуу үчүн түздөн-түз Тобокелдиктерди башкаруу бөлүмүнө (ТББ) же Өлкө директоруна кайрылуусу сунушталат.

Мындан тышкары, жергиликтүү маданий контекстти жана тилди билген ишенимдүү адамдар («ишенимдүү өкүлдөр») дайындалат. Сексуалдык куугунтукка кабыл болгон кызматкер аларга ишенип, колдоо ала алат жана зарыл болгон учурда окуяны ТББга же Өлкө директоруна билдирүүгө жардам сурайт.

Бул саясатты бузган кызматкер GIZдин ички эрежелерине жана колдонулуучу мыйзамга ылайык тиешелүү тартиптик чараларга дуушар болот.

Иштин олуттуулугуна жараша кесепеттер төмөнкүлөрдү камтышы мүмкүн: жабырлануучудан кечирим суроо, жазуу жүзүндөгү эскертүү, кызматтан төмөндөтүү, кызматтан бошотуу же келишимди эскертүүсүз бир тараптуу токтотуу. Эгер сексуалдык куугунтук олуттуу же кеңири мүнөздө болсо, жүрүм-турум «акылга сыярлык адамдын» көз карашынан бааланат. Даттануу берген кызматкерди куугунтуктаган же ага каршы өч алуу аракетин жасаган тарапка дароо тартиптик чара көрүлөт.

Эгер даттануу кызматкер эмес адамдарга (кардарлар, жеткирүүчүлөр, өнөктөштөр) карата туура деп табылса, бул келишимди токтотууга, кызматты же бизнес кызматташтыгын токтотууга алып келиши мүмкүн. Ошондой эле, эгер кимдир бирөө билип туруп жалган даттануу жасаса же сексуалдык куугунтук боюнча даттанууга байланыштуу жалган маалымат берсе бул саясатты бузуу болуп эсептелет.

### **3.4 Мыйзам бузуулар жөнүндө билдирүү.**

GIZ ар кандай билдирүү каналдарын камсыз кылат ([кошумча маалымат үчүн GIZ веб-сайтын караңыз](#)):

- (Онлайн портал - каалаган убакта, дүйнөнүн каалаган жеринен жана бир нече тилде жеткиликтүү. Анонимдүү түрдө мыйзам бузуу боюнча шектенүүлөрдү билдирүүгө жана эң жогорку коопсуздук стандарттарына ылайык байланышууга мүмкүнчүлүк берет. Электрондук почта же телефон номерин көрсөтүү талап кылынбайт. Порталга шилтеме: <https://www.giz.de/tell-us>
- GIZдин ишмердүүлүгүнө байланыштуу мыйзамдарды жана ченемдик актыларды бузуулар жөнүндө Шайкештик жана ак ниеттүүлүк боюнча кеңеш берүү кызматтарга электрондук почта аркылуу да билдирүүгө болот: [Compliance-mailbox@giz.de](mailto:Compliance-mailbox@giz.de)
- Дискриминацияга жана сексуалдык мүнөздөгү укук бузууларга байланыштуу

маалыматты же даттанууларды [stop-it@giz.de](mailto:stop-it@giz.de) электрондук дарегине купуялуулукту сактоо менен жөнөтүүгө болот.

- Компаниядан тышкары байланышуу үчүн тышкы омбудсмен жеткиликтүү. Ал адвокат катары өзүнүн статусуна ылайык компанияга карата купуялуулукту сактоого милдеттүү жана талаптардын бузулушуна байланыштуу купуя маалыматтарды чогултат.

GIZдин Шайкештик жана ак ниеттүүлүк бөлүмү<sup>9</sup> Жүрүм-турум кодексинин талаптарын бузуу, дискриминация, сексуалдык мүнөздөгү укук бузуулар, жумуш ордундагы куугунтуктоо (буллинг) же талаптарга шайкештик боюнча олуттуу бузуулар жөнүндө бардык билдирүүлөрдү иликтейт. Бөлүм бардык билдирүүлөрдүн каралышын, анын ичинде алар боюнча чара көрүлүшүн жана тиешелүү кесепеттердин колдонулушун камсыз кылат.

Мыйзам бузуулар жөнүндө билдирүүчүлөрдү жана жабыр тарткан адамдарды коргоо жогорку артыкчылыкка ээ<sup>10</sup>. GIZ муну жашыруун билдирүү, купуялуулукту сактоо, көз карандысыз байланышууга жоопту адамдар, өч алуу чараларына жол бербөө боюнча милдеттенмелер, жеңил жеткиликтүү кайрылуу мүмкүнчүлүктөрү, даттанууларды борборлоштурулган башкаруу процесси<sup>11</sup>, сексуалдык мүнөздөгү укук бузуулар боюнча атайын даттануу каналдары, ошондой эле программанын алкагында даттанууларды жабыр тарткан адамдын кызыкчылыгына багытталган жана гендердик өзгөчөлүктөрдү эске алган тартипте кароо системасы аркылуу камсыз кылат.

### 3.5 Потенциалды жогорулатуу жана окутуу муктаждыктары

АУнун өкүлдөрү, ПББ жана программанын кызматкерлери үчүн окутуулар өткөрүлөт.

ЭСКЧнын потенциалын жогорулатуунун жалпы максаты - программанын бардык тиешелүү кызыкдар тараптарынын программа ишке ашырылып жаткан мезгилде ЖКФнын Экологиялык жана социалдык коргоо чараларын натыйжалуу колдонуу үчүн зарыл болгон билимдерге жана көндүмдөргө ээ болушун камсыз кылуу. Бул программанын ЭСБ-МС тутумун, анын ичинде ЭСТБ, ЭСМБП, КТмБИП жана ДКМди түшүнүүнү жакшыртууну камтыйт. Окутууга болгон муктаждыктар программаны ишке ашыруу учурунда бааланат жана зарылчылыкка жараша максаттуу окутуулар өткөрүлөт. Мунун максаты - экологиялык жана социалдык тобокелдиктер менен таасирлерди, кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү боюнча талаптар жана даттанууларды кароо жол-жоболорун тиешелүү деңгээлде түшүнүлүшүн, ишке ашырылышын, мониторингден өткөрүлүшүн жана отчеттордо чагылдырылышын камсыз кылуу.

Программа билимдерди башкаруу системасын түзөт жана бардык деңгээлдерде, тактап айтканда, жеке адамдардын, мекемелердин жана тармактардын деңгээлинде, өзгөчө аймактык жана жергиликтүү деңгээлдерде потенциалды жогорулатат. Мониторинг жүргүзүү иш-чараларынын алкагында коргоо чараларына байланыштуу маалыматтар чогултулуп, талданып жана отчеттордо чагылдырылышы керек. Бул зарыл болгон учурда кошумча окутууга болгон муктаждыктарды аныктоого мүмкүндүк берет.

<sup>9</sup> Шилтемелерди караңыз: <https://www.giz.de/en/about-us/compliance> (акыркы жолу 24.02.2026-жылы каралган) [https://www.giz.de/en/downloads/Code of ethics.pdf](https://www.giz.de/en/downloads/Code%20of%20ethics.pdf)

<sup>10</sup> Шилтемелерди караңыз: <https://www.giz.de/en/downloads/Code%20of%20ethics.pdf> (акыркы жолу 24.04.2026-жылы каралган)

<sup>11</sup> Шилтемелерди караңыз: [Case Management Process Unit Governance, Risk, Compliance \(GRC, 0C00\) for reports, notifications, human rights complaints and requests for advice.](#) (акыркы жолу 27.06.2026-жылы каралган)

4-таблица: ЭСКЧнын потенциалын жогорулатуу ыкмасы

|                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Максаты</b></p>                                        | <p>АУлар, УДОлор, ПББ, анын ичинде райондук өкмөт кызматкерлери жана тиешелүү кызыкдар тараптар программанын талаптарын 1-8 ЭСКЧга шайкештик боюнча натыйжалуу түшүнүшүн камсыз кылуу үчүн чаралар көрүлөт.</p> <p>Окутуулардын мазмуну тиешелүү кепилдиктердин принциптерин, талаптарын жана ишке ашыруусун камтышы керек.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <p><b>Иш-аракеттер боюнча көрсөтмөлөр / Сүрөттөмөлөр</b></p> | <p>ЭСКЧ тобу программанын бүткүл мөөнөтүндө ЭСМБПны ишке ашыруу жана интеграциялоо боюнча потенциалды жогорулатуу үчүн пландарды жана материалдарды иштеп чыгат.</p> <p>ЭСКЧ тобу төмөнкүлөрдү аткарат:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Окутуу муктаждыктарын баалоо (ОМБ)</li> <li>• Потенциалды жогорулатуу графиктерин иштеп чыгуу, анын ичинде:</li> <li>• Окутуулардын катышуучуларын/максатту аудиторияны аныктоо (ОМБнын жыйынтыктарына негизделген), мисалы УДОлор, АУлар, программа өнөктөштөрү, кеңейтүү кызматтары жана бенефициарлар. <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Семинарлардын санын, өткөрүлүүчү жерлерин жана болжолдуу узактыгын аныктоо</li> </ul> </li> <li>• Потенциалды жогорулатуу материалдарын иштеп чыгуу, айрыкча аймактык жана жергиликтүү деңгээлде. Материалдардын мазмуну программага тиешелүү кепилдик талаптарын камтыйт жана колдонууга жана отчеттуулукка мүмкүндүк берет.</li> <li>• Окутууларды тиешелүү аудиторияларга же максаттуу топторго өткөрүү</li> <li>• ЭСКЧ боюнча окутууларды коргоо чараларын ишке ашыруу боюнча отчетторду жана программанын жалпы ишке ашырылышына жүргүзүлгөн мониторингдин жыйынтыктарын талдоонун негизинде баалоо.</li> </ul> <p>Экологиялык жана социалдык кепилдиктердин маанисин жана аларды ишке ашыруу, мониторинг жүргүзүү жана үзгүлтүксүз өркүндөтүү талаптарын жетиштүү деңгээлде билбөө Программаны натыйжалуу ишке ашырууга олуттуу тоскоолдук жаратышы мүмкүн.</p> <p>Профилактикалык чаралар:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Окутуу муктаждыктарын баалоо (ОМБ) жүргүзүлгөнүн жана потенциалды жогорулатуу графиктери камсыздалганын камсыз кылуу.</li> <li>• ЭСКЧ окутуулары максаттуу аудиторияларга жеткирилгенин камсыз кылуу.</li> <li>• Максаттуу аудиториялардын ЭСКЧ окутууларына катышуусун камсыз кылуу.</li> </ul> <p>Окутуунун мазмуну:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ЖКФнын Экологиялык жана Социалдык Саясаты жана ЭСКЧ стандарттары</li> <li>• Программа боюнча ЭСТБнын жалпы көрүнүшү</li> <li>• Максаттуу аудиторияга багытталган ЭСМБП чаралары</li> <li>• Кызыкдар тараптарды тартуу планы</li> <li>• Даттанууларды кароо механизми</li> </ul> <p>Убакыт:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Программа башталаар алдында:</li> </ul> |

- Ар бир өлкөдө квалификациялуу окутуу адисин жалдоо ЭСКЧ адистерин жалдоо (жогорудагы 3.1 бөлүмдү караңыз) Баштапкы фаза учурунда (1-жыл ичинде):
  - Окутуу муктаждыктарын баалоо
  - Потенциалды жогорулатуу планы жана графиги
  - Семинарлар (ЭСКЧ окутуулары менен максаттуу аудиторияларды тааныштыруу)
  - Окутууларды максаттуу аудиторияларга жеткирүү
  - Потенциалды жогорулатуу отчету (окутууну ишке ашыруу жана баалоо отчету)
- Программаны ишке ашыруу учурунда:
  - Потенциалды жогорулатуу отчету жыл сайын каралат.
  - Тиешелүү кызыкдар тараптардын потенциалын жакшыртуу зарыл болсо, кошумча ЭСКЧ окутуулары өткөрүлүшү мүмкүн. Окутуу отчеттун жана текшерүүлөрдүн жыйынтыктарына негизделет
  - ЭСМБПнын талаптарынын аткарылышына мониторинг жана баалоо жүргүзүлөт.

### 3.6 Программанын ЭСКЧ боюнча мониторинг жүргүзүү жана отчеттуулук системасы

ЭСКЧ талаптарынын сакталышы жана ЭСМБПны ишке ашыруудагы прогресс жыл сайын өткөрүлүүчү натыйжаларга негизделген мониторинг (НМ) боюнча семинарлардын, ошондой эле ЭСБ-МС системасынын жардамы менен көзөмөлдөнөт. Ар бир чаранын аткарылышы бааланып, анын планда белгиленген мөөнөткө жана графикке ылайык аткарылып жатканы, анын ичинде кечигүүлөрдүн бар-жогу же чаранын мөөнөтүнөн мурда аткарылганы аныкталат. Кечигүүлөр орун алган учурда, алардын себептери документтештирилип, тиешелүү түзөтүүчү чаралар сунушталат.

Ишке ашыруунун прогрессин көзөмөлдөөгө кошумча, программа тобокелдиктерди азайтуу чараларынын натыйжалуулугун да мониторинг кылат. Эгерде айрым чаралар ишке ашырууга мүмкүн болбой калса же натыйжасыз болсо, алар тиешелүү түрдө кайра каралышы керек. Зарыл болгон учурда кошумча мониторинг иш-аракеттери жана көрсөткүчтөр киргизилиши мүмкүн.

СЭЗКПны алдын алуу жана азайтуу боюнча чараларга байланыштуу жалпыланган жана анонимдүү маалыматтар Программанын экологиялык жана социалдык мониторинг боюнча отчетторуна киргизилет. Бул отчеттор жылдык ЭСМБПнын аткарылышы боюнча прогресс жөнүндө отчеттун бир бөлүгү катары Программаны башкаруу бөлүмүнө (ПББ) берилет. Мында жабыр тарткан адамдардын купуялуулугу толук сакталат. ГИПте (10а-тиркеме) СЭЗКПны азайтуу боюнча чаралардын аткарылышына мониторинг жүргүзүү үчүн өлчөнүүчү көрсөткүчтөр каралган. Алар, атап айтканда, СЭЗКПнын алдын алуу боюнча окутуудан өткөн кызматкерлердин саны, өткөрүлгөн маалыматтык-түшүндүрүү иш-чараларынын саны жана тиешелүү кызмат көрсөтүүчүлөргө багыттоо механизмдеринин натыйжалуу иштеши сыяктуу көрсөткүчтөрдү камтыйт.

Программанын ДКМ системасы аркылуу билдирилген СЭЗКП учурлары Кызыкдар тараптар менен бирге иштешүү планында (КТМБИП) белгиленген, жабыр тарткан адамдын кызыкчылыктарын эске алган жол-жоболорго ылайык каралат. Бул жол-жоболор маалыматты купуя берүү каналдарын, учурларды коопсуз жана этикалык талаптарга ылайык документтештирүүнү, ошондой эле зарыл болгон учурда тиешелүү медициналык,

психологиялык-социалдык жана юридикалык колдоо кызматтарына багыттоону камсыз кылат.

Программа байкоолордун, келип түшкөн даттануулардын жана кызыкдар тараптар менен өткөрүлгөн консультациялардын жыйынтыктарынын негизинде таасирлерди азайтуу боюнча чаралардын натыйжалуулугун баалайт. Мүмкүн болгон учурларда бул баалоо Программанын жалпы мониторинг планы менен интеграцияланып, таасирлерди азайтуу боюнча чаралардын натыйжалуулугун баалоого мүмкүндүк берген тиешелүү көрсөткүчтөрдү камтыйт. Жыл сайын жүргүзүлүүчү мониторинг Программаны ишке ашыруу башталгандан бери пайда болгон же пайда болушу мүмкүн болгон кошумча экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди да аныктайт. Олуттуу жаңы тобокелдиктер аныкталган учурда, аларды азайтуу боюнча тиешелүү чаралар белгиленет. Бул кошумча тобокелдиктер жана аларга байланыштуу таасирлерди азайтуу боюнча чаралар ЭСМБПга киргизилип, Жылдык ишмердүүлүк боюнча отчетто (ЖИО) чагылдырылат.

ЭСМБПны ишке ашыруунун жылдык прогресси системалуу тобокелдиктер боюнча диалогдун жана программаны мезгил-мезгили менен көзөмөлдөө миссияларынын алкагында GIZдин ЖКФ боюнча Көзөмөлдөө бөлүмү тарабынан каралат. Жалпысынан, экологиялык жана социалдык маселелер боюнча мониторинг жана отчеттуулук программанын жалпы мониторинг жүргүзүү жана башкаруу ыкмасына интеграцияланган.

### 3.7 Экологиялык жана социалдык маселелерди башкаруу планы (ЭСМБП)

Төмөндөгү таблицада экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди азайтуу чаралары жана ишке ашырууга жооптуу уюмдар көрсөтүлгөн.

5-Таблица: ЭСМБП

| #                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Программанын (чакан) иш-чарасы                                                              | Тобокелдикти азайтуу чарасы                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Жооптуу тарап                                                                       | Ресурстар                                                                                                                                                                              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1-ЭСКЧ. Экологиялык жана социалдык тобокелдиктер (тобокелдик деңгээли: орточо)</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Бардык компоненттер боюнча жалпы тобокелдиктер: эмгек укуктарына байланышкан маселелер, СЭЗКП, кызыкдар тараптардын жетишсиз катышуусу, пайданы бөлүштүрүү процессине көзөмөл жүргүзүүнүн жана мониторингдин жетишсиздиги, ошондой эле экологиялык жана социалдык тобокелдиктерге мониторинг жүргүзүү, алар боюнча отчет берүү жана аларды башкаруу боюнча институционалдык потенциалдын чектелүү болушу.</li> <li>2-компонентке мүнөздүү тобокелдиктер: топурактын деградациясы, биологиялык ар түрдүүлүктүн жоголушу жана суу ресурстарын ашыкча пайдалануу, ошондой эле климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуу боюнча туура эмес чараларды көрүү тобокелдиктери. Мындан тышкары, коомчулук менен өз ара аракеттенүү учурундагы СЭЗКП тобокелдиктери, бенефициарларды тандоодо айрым таасирдүү топтордун артыкчылыкка ээ болуп кетүү тобокелдиги жана пландаштыруу процесстеринен аялдардын четтетилиши да каралат.</li> </ul> |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                     |                                                                                                                                                                                        |
| 1.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Бардык иш-чараларга тиешелүү жалпы маселелер                                                | <p>Ар бир өлкөдө экологиялык, социалдык жана гендердик көрсөткүчтөрдү ишке ашыруу учурунда көзөмөлдөө үчүн бир ЭСКЧ консультантын жумушка алуу.</p> <p>Ишке ашыруу учурунда көрсөткүчтөрдү көзөмөлдөө үчүн ар бир ПББ үчүн бир социалдык жана гендердик ЭСКЧ адисин жана бир экологиялык ЭСКЧ адисин жумушка алуу.</p> <p>Практикада ишке ашыруу:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>ЭСМБП - потенциалдуу тобокелдиктерди башкаруу жана даттанууларды кароо үчүн программага ДКМны түзүү.</li> <li>ГИПти практикада ишке ашырууну камсыз кылуу жана ДКМди <sup>12</sup> гендердик аспектилерди эске алуу менен иштешин камсыз кылуу, программанын кызматкерлерин окутуу.</li> <li>КТмБИП - кызыкдар тараптар менен мазмундуу, жергиликтүү шартка ылайыкташкан жана гендердик жооптуу өз ара аракеттенүүнү камсыз кылуу.</li> </ul> | <p>GIZ</p> <p>САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК</p> <p>GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК</p> | <p>1 GIZ ЭСКЧ аймактык кеңешчи</p> <p>1 GIZ M&amp;B аймактык кеңешчи</p> <p>Ар бир өлкөдө (КР) бир GIZ ЭСКЧ/M&amp;B кеңешчи</p> <p>Ар бир өлкөдөгү ар бир АУ үчүн 1 - 2 ЭСКЧ адиси</p> |
| 1.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <p>2.2.1 – Иш-чара</p> <p>2.2.2 – Иш-чара</p> <p>2.3.1 – Иш-чара</p> <p>2.3.3 – Иш-чара</p> | Илгерилетилген КТАЭ технологияларын жана практикаларды ишке ашырууну колдоо жана каржылоо, программаны тобокелдик категориясына шайкеш келтирүүнү жана ЭСТБ менен ЭСМБП талаптарына ылайык болууну камсыз кылуу.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК                                                     | <p>Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ жана M&amp;B кеңешчилери жана адистери</p> <p>Техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлер: окутуу жана</p>       |

<sup>12</sup> ДКМди иштеп чыгуу боюнча көрсөтмөлөрдү, анын ичинде СЭЗКП маселелерин кароо протоколун алуу үчүн ЭСТБнын 1-тиркемесине (7а-тиркеме) кайрылыңыз.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 | консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 бюджеттерине киргизилген.                                                                                                                                                |
| 1.3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Чакан-долбоорду бекитүүдөн мурун милдеттүү СЭЗКПнын скринингин жүргүзүү <sup>13</sup> .<br>Тобокелдиктерге пропорционалдуу чараларды аныктап, киргизүү.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ жана М&Е кеңешчилери жана адистери                                                                                                                                                                                                   |
| <b>2-ЭСКЧ. Эмгек жана эмгек шарттары (тобокелдик деңгээли: орточо)</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Бардык компоненттер боюнча жалпы тобокелдиктер: программа ишке ашырылуу процессинде эмгек укуктарынын бузулушуна жана СЭЗКПга байкабай салым кошушу мүмкүн.</li> <li>2-компонентке тиешелүү тобокелдиктер: эмгекти көп талап кылган иштерди камтыган иш-чаралар бенефициарларды жана/же жумушчуларды коопсуз эмес эмгек шарттарына, адилетсиз эмгек акыга, эмгек укуктарынын бузулушуна жана мажбурлап же балдарды эмгекке тартуу тобокелдиктерине дуушар кылышы мүмкүн, айрыкча айыл чарба мезгилинде; окутуу жана мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү иш-чаралары да СЭЗКПга дуушар болуу коркунучун күчөтүшү мүмкүн.</li> </ul> |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 |                                                                                                                                                                                                                                                               |
| 2.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Бардык иш-чараларга тиешелүү жалпы маселелер                             | Ишке ашыруу: <ul style="list-style-type: none"> <li>Гендердик аспектилерди эске алган ДКМ — даттануулар жана коркунучтарды, анын ичинде кызматкерлер менен иш берүүчүлөрдүн ортосундагы чыр-чатактар жөнүндө өз убагында билдирүүгө мүмкүнчүлүк түзүү үчүн.</li> <li>ГИП - СЭЗКП тобокелдиктерине арналган атайын чараларды камтыйт, мисалы СЭЗКП боюнча маалымдоо чаралары, жабырлануучуга багытталган жана гендердик жооптуу ДКМ, СЭЗКП маселелерин кароого ылайыкташтырылган.</li> </ul> | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери<br>Кызматкерлер: 250,000 евро<br>Окутуу/семинарлар: 200,000 евро бөлүнгөн                                                                                                                     |
| 2.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара | ЭСКЧ окутууларынын алкагында балдар эмгеги жана мажбурлап эмгекке тартуунун кесепеттери боюнча маалыматты камтуу.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | АУ: САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК  | Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери<br>Техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлер:<br>Окутуу жана консультациялык чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 бюджеттерине киргизилген. |
| 2.3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара | Зарыл болгон учурда Эмгекти коргоо жана коопсуздук (ЭКК) практикалары боюнча окутуу өткөрүү. Окутуу темаларына жеке коргонуу каражаттарын (ЖКК) камсыз кылуу жана туура колдонуу, кол менен иштөө, жабдууларды коопсуз орнотуу жана иштетүү, коопсуз иштөө процедураларын иштеп чыгуу, жабдууларды коопсуз колдонуу, агрохимикаттарды коопсуз колдонуу жана Зыянкечтерге каршы комплекстүү күрөшүү (ЗККК) кириши мүмкүн.                                                                    | САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК      | АУнун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери<br><br>Техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлер: окутуу жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдар иш-чаралардын                                  |

<sup>13</sup> Толук скрининг процедурасы, анын ичинде тобокелдиктерди баалоо жана азайтуу чаралары, программа башталганда ESS адистери тарабынан расмий түрдө макулдашылып, акыркы түрүнө келтирилет.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                            |                                                                                                                                                                                                                |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                            | 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 бюджеттерине киргизилген.                                                                                                                                                                  |
| 2.4                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара | Айыл чарба же токой чарба техникасын колдонууга байланышкан иш-чараларда кырсыктардын алдын алуу үчүн тобокелдиктерди баалоону жүргүзүү, бардык коопсуздук жакшыртууларын жана окутуу талаптарын документтештирүү жана ишке ашыруу.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | АУнун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери<br><br>Окутуу жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2 жана 2.3.1 бюджеттерине киргизилген.                        |
| <b>3-ЭСКЧ. Ресурстардын натыйжалуулугу жана булгануунун алдын алуу (тобокелдик баасы: орточо).</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                            |                                                                                                                                                                                                                |
| 2- жана 3-компоненттер: <ul style="list-style-type: none"> <li>Булгануу жана инфраструктура тобокелдиги: таштандыларды жана булганууну көзөмөлдөө системаларынын алсыздыгы программанын иш-чаралары жергиликтүү булганууга алып келиши мүмкүн.</li> <li>Суу ресурстарынын тобокелдиги: чектелген жана натыйжасыз пайдаланылган суу ресурстары, айрыкча Өзбекстанда, чектелүү суу ресурстары үчүн атаандашууну күчөтүшү мүмкүн.</li> <li>Энергия менен камсыздоо тобокелдиги: эскирген жана алсыз электр инфраструктурасы программа иш-чараларынын суроо-талабын көбөйтүп, башка колдонуучулардан электр энергиясын буруп кетиши мүмкүн.</li> </ul> |                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                            |                                                                                                                                                                                                                |
| 3.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара                    | Айыл чарба жана токой чарба секторлорундагы катышуучулар үчүн төмөнкү багыттар боюнча мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү жана окутуу жүргүзүлөт: <ul style="list-style-type: none"> <li>КТАЭ жер пайдалануу практикалары боюнча фермерлерге, өнөктөштөргө жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлерге окутуу, ошондой эле гербициддерге көз карандылыкты азайтуу үчүн интегралдык отоо чөптөрдү башкаруу боюнча тренингдер.</li> <li>Үрөндү тазалоочу агенттер жана минералдык жер семирткичтер сыяктуу экологиялык жактан коопсуз агрохимиялык заттарга байланыштуу жакшы экологиялык практикалар (мисалы, продукцияны тандоо, сактоо, иштетүү жана калдыктарды башкаруу)</li> <li>Экологиялык жактан коопсуз агрохимикаттарга (урук дарылоо каражаттары, минералдык жер семирткичтер) байланыштуу жакшы экологиялык практикалар: продуктуну тандоо, сактоо, колдонуу жана утилдештирүү.</li> <li>Жер семирткичтерге жана сугатка болгон муктаждыктын көбөйүшүнө жол бербөө үчүн жергиликтүү шарттарга ыңгайлашкан, инвазиялык эмес сортторду колдонууга негизделген которуштуруп айдоо жана климаттык шарттарга ылайык которуштуруп айдоону пландаштыруу. Биологиялык калдыктарды туруктуу компосттоо, мульча колдонуу жана калдыктардын алдын алуу (зарыл болгон учурда).</li> <li>Ресурстардын натыйжалуулугу, булгануунун алдын алуу жана мыкты практикалар, өзгөчө суу, энергия жана калдыктарды башкаруу боюнча</li> </ul> | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК       | Техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлер: окутуу жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1 жана 2.3.1 бюджеттерине киргизилген. |

|     |                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                 |                                                                                                                                                                                                             |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|     |                                                                                   | жергиликтүү деңгээлде ишке ашыруучу өнөктөштөргө, подрядчыларга жана жергиликтүү бийлик органдарына багытталган.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                 |                                                                                                                                                                                                             |
| 3.2 | Иш-чара 2.2.1                                                                     | Нымдуулук атаандаштыгын, зыянкечтердин топтолушун жана калдыктардын пайда болушун болтурбоо үчүн жергиликтүү деңгээлде ылайыктуу органикалык материалдарга, инвазивдүү эмес каптоо түрлөрүнө жана калдыктарды туура башкарууга негизделген өсүмдүктөрдү жана топуракты жабуу практикасын жайылтуу.                                                                                                                                   | АУ: САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК        | Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана материалдык чыгымдар иш-чаранын 2.2.1 бюджетине киргизилген.                                                                                                             |
| 3.3 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара                                                | Коргоочу курулмалар үчүн зарыл болгон учурда бышык материалдарды (мисалы, мөндүргө каршы, курт-кумурскалардан коргоочу жана көлөкө торчолору) колдонууну же камсыз кылууну камсыз кылуу жана калдыктардын көлөмүн жана таасирин азайтуу үчүн аларды туура пайдалануу, сактоо, кайра алып кетүү, кайра иштетүү же жок кылуу мүмкүнчүлүктөрү боюнча потенциалды жогорулатуу жана ошол эле чараларды питомниктерди башкарууга колдонуу. | АУ: САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК        | Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана материалдык чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1 жана 2.3.1 бюджеттерине киргизилген.                                                                                            |
| 3.4 | 2.2.1- Иш-чара                                                                    | Суу ресурстарын оптималдаштыруу үчүн суу сактоо жана бөлүштүрүү түзүлүштөрүн кесипкей техникалык долбоорлоо аркылуу, ошондой эле токойду жакшыртуу жана дарак отургузуу иштерине байланыштуу курулуш, тейлөө жана стандарттык окутуу аркылуу ишке ашыруу, программа кийлигишүүлөрү пландалган жана ылайыктуу болгон жерлерде жүргүзүлөт.                                                                                             | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК            | GIZ Курулуш инженери (ар бир өлкөгө 1ден) жана АУ адистери.<br><br>Окутуу, консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана материалдык чыгымдар иш-чаранын 2.2.1 бюджетине киргизилген.                                  |
| 3.5 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара                             | Сугатка байланышкан инвестициялар суу ресурстарынын жеткиликтүүлүгүн текшерүүнү талап кылат жана бул иш Суу колдонуучулар ассоциациялары менен кызматташтыкта жүргүзүлүп, бардык колдонуучулар үчүн тең укуктуу бөлүштүрүүнү камсыз кылууга багытталат.                                                                                                                                                                              | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК            | GIZ Курулуш инженери (ар бир өлкөгө 1ден) жана Аткаруучу уюмдардын адистери.<br><br>Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана материалдык чыгымдар иш-чаралардын 2.2.1, 2.3.1 жана 2.3.3 бюджеттерине киргизилген. |
| 3.6 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара          | Бардык программалык иш-чараларда кооптуу материалдарды болтурбоо же минималдаштырууну камсыз кылуу, тыюу салынган заттарды сатып алууга тыюу салуу жана химиялык заттар, күйүүчү май жана калдыктарды башкаруу боюнча тиешелүү улуттук эрежелерди сактоо.                                                                                                                                                                            | САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК      | Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ, сатып алуулар жана М&Б кеңешчилери жана адистери.                                                                                                                                 |
| 3.7 | Иш-чара 2.2.1<br>Иш-чара 2.2.2<br>Иш-чара 2.3.1<br>Иш-чара 2.3.3<br>Иш-чара 3.3.2 | Бардык мүмкүн болгон чакан-долбоорлор үчүн Э&С скрининг куралын колдонуу талап кылынат, бул Талаптардын актаркылышын камсыз кылуу жана бекем башкарууну жүргүзүү үчүн маанилүү.                                                                                                                                                                                                                                                      | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | Аткаруучу уюмдардын ЭСКЧ жана М&Б кеңешчилери жана адистери.<br><br>Кызматкерлердин чыгымдары АУнун бюджеттерине киргизилген.                                                                               |
| 3.8 | Иш-чара 2.3.1<br>Иш-чара 2.3.3                                                    | Аялдар көбүнчө техникага мүмкүнчүлүгү чектелүү кичинекей жер тилкелерин башкарышканын эске алып, ресурстардын натыйжалуулугун жогорулатуу жана экологиялык жана социалдык аялуулугун бир эле учурда азайтуу максатында, аял фермерлер үчүн арзан, эмгекти үнөмдөөчү жана сууну үнөмдөөчү технологияларды колдоо.                                                                                                                     | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК            | Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана материалдык чыгымдар иш-чаралардын 2.3.1 жана 2.3.3 бюджеттерине киргизилген.                                                                                            |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 |                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                | Кызматкерлердин чыгымдары АУдун бюджеттерине киргизилген.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                 |                                                                                                                                                                                                                |
| <b>4- ЭСКЧ. Коомчулуктун ден соолугу жана коопсуздугу (тобокелдик деңгээли: орточо) (коркунуч деңгээли: орто)</b><br>Компоненттер 2 жана 3: <ul style="list-style-type: none"> <li>Коомчулуктун ден соолугу жана коопсуздук коркунучтары: сугат жана курулуш иштери суу жана жуктуруп алуучу оорулар коркунучуна, ошондой эле минералдык жер семирткичтерди же өсүмдүктөрдү коргоочу каражаттарды коопсуз эмес колдонуу, калдыктарды туура эмес башкаруу жана жол кыймылына же жабдууларга байланыштуу окуяларга алып келиши мүмкүн.</li> <li>Социалдык коркунучтар: программа ресурстары үчүн атаандаштыкка байланыштуу чыңалуулар жана бенефициар деңгээлинде каражаттарды туура эмес пайдалануу же уурдоо менен байланышкан талаш-тартыштар, зыянкөчтөрдүн жайылышы жашоо каражаттарына кошумча басым жасап, социалдык аялуулукту күчөтүшү мүмкүн.</li> <li>Коргоо жана жоопкерчилик коркунучтары: окутуу жана өнөктөштөр менен өз ара аракеттенүүдө СЭЗКП коркунучу, ошондой эле коопсуз жана натыйжалуу арыз берүү процессин чектеши мүмкүн болгон жарандык мейкиндиктин чектелиши.</li> </ul> |                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 |                                                                                                                                                                                                                |
| 4.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 2.3.1 - Иш-чара                                                                                                | Химиялык өсүмдүктөрдү коргоо каражаттарын түз сатып алууга жана камсыз кылууга тыюу салынат. Программа пестициддерди, гербициддерди жана синтетикалык жер семирткичтерди сатып алууну колдобойт.<br>Мындан тышкары, агрохимикаттарга көз карандылыкты азайтуу үчүн коопсуз дыйканчылык ыкмалары жана интеграцияланган ЗККК принциптери боюнча окутууларды өткөрүү, анын ичинде минералдык жер семирткичтерди коопсуз колдонуу, иштетүү, сактоо жана жок кылуу, ошондой эле аларды туура эмес колдонуу менен байланышкан ден соолукка жана айлана-чөйрөгө тийгизген потенциалдуу таасири жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуу. | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК            | АУдун ЭСКЧ, сатып алуулар жана М&Б кеңешчилери жана адистери.<br><br>Окутуу жана консультациялык чыгымдар 2.2.1 жана 2.3.1 бюджеттерине киргизилген.                                                           |
| 4.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара                    | Бардык субдолбоорлорду жана бенефициарларды тандоо процесстери ачык-айкын, инклюзивдүү жана так тандоо критерийлери, ачык коомчулук менен консультациялар жана коомчулук менен байланыш аркылуу кеңири жеткирилишин камсыз кылуу, ошондой эле аялуу топторду камтуу жана бенефициарларды жана коомчулукка багытталган иш-чараларга катышуучуларды тандоодо СЭЗКП тобокелдиктеринин алдын алуу боюнча конкреттүү чараларды көрүү.                                                                                                                                                                                            | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ, сатып алуулар жана М&Б кеңешчилери жана адистери.<br><br>Маалымдоо жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдары иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген. |
| 4.3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара                    | Бардык курулуш иштери катуу коопсуздук стандарттарына ылайык жүргүзүлүшү керек: иш аймактарына көзөмөлдөнгөн кирүүнү камсыз кылуу, так жана көрүнүктүү белгилерди орнотуу жана иштер башталаар алдында коомчулукка өз убагында билдирүү берүү.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | GIZ Курулуш инженери (ар бир өлкөгө 1ден) жана Аткаруучу уюмдардын адистери.                                                                                                                                   |
| 4.4                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 2.1.2 – Иш-чара<br>2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Ишенимдүү жана кадыр-барктуу улуттук жана жергиликтүү ортомчуларды тартуу менен программалык иш-чараларды өткөрүү, катышуучу үй чарбалары менен так жана ачык байланышты сактоо. Коопсуз транспорт жана көп күндүк окутуу үчүн ылайыктуу жатакана менен камсыз кылууну кошо алганда, зарыл болгон логистикалык колдоону камсыз кылуу, айрыкча аялдардын коопсуз, тең укуктуу жана инклюзивдүү катышуусун камсыз кылуу.                                                                                                                                                                                                      | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери.<br><br>Семинар жана консультация чыгымдары иш-чаралардын 2.1.2, 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген.                                    |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                 |                                                                                                                                                                                   |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 4.5                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Иш-чара2.2.2                                                                                | Жайыттарды башкаруу мекемелери менен биргеликте жайыттарды жайуу графигин түзүп, аткаруу, тиешелүү болгон учурда өсүмдүктөрдүн калыбына келишине коомчулуктун катышуусунда пландаштыруу жана коомчулукка негизделген мониторинг жүргүзүү, ошол эле учурда алыскы пайдаланылбай калган жайыттарга жетүү менен байланышкан тобокелдиктерди ачык-айкын байланыш жана ДКМ аркылуу коомчулуктун потенциалдуу талаш-тартыштарын азайтуу.                      | САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК      | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана техникалык адистери.<br><br>Семинар жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдары иш-чаралардын 2.2.2 бюджетине киргизилген.  |
| <b>5- ЭСКЧ 5. Жерди алуу, жерди пайдаланууга чектөөлөр жана мажбурлап көчүрүү (коркунуч деңгээли: төмөн)</b><br>Компоненттер 2 жана 3: <ul style="list-style-type: none"> <li>Убактылуу кирүүгө чектөөлөр: жайыт же дыйканчылык жерлерине жетүүгө анча чоң эмес, убактылуу чектөөлөр болушу мүмкүн жана токойду калыбына келтирүү же жайыттарды жабуу жайыттардын жайылышына таасир этиши мүмкүн; жерди пайдалануу толугу менен ыктыярдуу түрдө жүргүзүлөт, көчүрүү же көчүрүү болбойт.</li> <li>Адилетсиздик жана четтетүү кабыл алынышы: начар байланыштан улам адилетсиздик кабыл алынышы мүмкүн жана жер менчиктери эркек туугандарына таандык болгон учурда аялдар каржылоодо тоскоолдуктарга туш болушу мүмкүн.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                 |                                                                                                                                                                                   |
| 5.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2.2.2 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара                                                          | Мажбурлап жер алуу жана физикалык көчүрүү менен байланышкан бардык иш-аракеттерге тыюу салынат жана жерди пайдаланууну талап кылган майда чакан-долбоорлордо жер тилкеси сайтка тиешелүү Ыктыярдуу Жер Салымы Процедурасы аркылуу жер ээлери тарабынан ыктыярдуу негизде берилген учурда гана колдонулат <sup>14</sup> .<br>Эгерде майда экономикалык таасирлер пайда болсо, алар улуттук мыйзамдарга ылайык адилеттүү жол-жоболор аркылуу жумшартылат. | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери.<br><br>Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдары иш-чаралардын 2.2.2 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген.            |
| 5.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Чакан жер тилкелерин башкарган аялдардын ири инвестициялык мүмкүнчүлүктөрдөн четтетилишин азайтуу жана тең укуктуу мүмкүнчүлүктү камсыз кылуу үчүн аларга финансылык сабаттуулук боюнча атайын окутууларды жана максаттуу түшүндүрүү иштерин жүргүзүү.                                                                                                                                                                                                  | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | Окутуу, техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлердин чыгымдары иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген. |
| <b>6-ЭСКЧ. Биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо жана жандуу жаратылыш ресурстарын туруктуу башкаруу (коркунуч деңгээли: орто)</b><br>Компоненттер 2 жана 3: <ul style="list-style-type: none"> <li>Табигый жана маанилүү жашоо чөйрөлөрү: талаа деңгээлиндеги иш-аракеттер туура пландаштырылбаса жана ишке ашырылбаса, биологиялык ар түрдүүлүккө сезимтал аймактарга, анын ичинде табигый жашоо чөйрөлөрүнө, корголгон аймактарга, Биологиялык ар түрдүүлүктүн негизги аймактарына (БАНА) жана потенциалдуу маанилүү жашоо чөйрөлөрүнө кыйыр же жасалма таасирлерди жаратышы мүмкүн.</li> <li>Биологиялык ар түрдүүлүккө басым жана түрлөрдүн коркунучу: айыл чарбасын кеңейтүүдөн улам жашоо чөйрөлөрүнүн деградациясы жана бөлүнүшү, корголгон аймактарга жана коркунуч алдында турган түрлөргө басымдын күчөшү, акация сыяктуу инвазивдүү же жергиликтүү эмес түрлөрдү киргизүү жана Өзбекстандын Шорсу айылына жакын жерде өтө коркунуч алдында турган Фергана эки тырмактуу гекконун (<i>Alsophylax ferganensis</i>) жашоо чөйрөсүнө мүмкүн болгон таасирлер.</li> </ul> |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                 |                                                                                                                                                                                   |
| 6.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара                                       | Биологиялык ар түрдүүлүккө сезгич АЧТБЖП практикасы боюнча билим алмашууну, максаттуу окутууну, талаадагы көрсөтмөлөрдү жана билим кеңейтүү колдоосун айкалыштырган бенефициарлар үчүн                                                                                                                                                                                                                                                                  | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | Окутуу, техникалык консалтинг кызмат көрсөтүүлөр жана агартуу иштерине тартылган кызматкерлердин чыгымдары                                                                        |

<sup>14</sup> Бул жол-жобо, анын ичинде жерге болгон укуктарды текшерүү тартиби, программаны баштапкы ишке киргизүү этабында расмий макулдашылып, акыркы түрдө бекитилет.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                       |                                                                                                                                                                                             |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара                                                          | структуралаштырылган потенциалды өнүктүрүү жана маалымдуулук программасын ишке ашыруу.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                       | иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген.                                                                                                                      |
| 6.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Жаратылыш коруктардын же корук аймактарынын жанындагы жерди пайдалануу чараларын камтыган талаа деңгээлиндеги иш-чаралар экологиялык жана социалдык скрининг учурунда биологиялык ар түрдүүлүктүн тобокелдиктерин баалоо, жеткиликтүү куралдарды жана маалыматтарды, анын ичинде тиешелүү учурларда Биологиялык ар түрдүүлүктү комплекстүү баалоо куралын (БАТКБК) колдонуу жана тобокелдиктер аныкталганда кошумча азайтуу чараларын талап кылуу.                                            | GIZ, САЧКӨМ,<br>АРИС, ИДИАБ,<br>ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери.<br><br>Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу чыгымдары иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1, 2.3.3 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген. |
| 6.3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Программа боюнча тыюу салынган иш-аракеттердин тизмесин <sup>15</sup> ишке киргизүү, айрыкча маанилүү жашоо чөйрөлөрүн өзгөртүүгө же деградациялоого, Критикалык коркунучта турган жана жоголуу коркунучу алдында турган түрлөрүнө олуттуу таасир этүүгө же корук аймактарда уруксатсыз иш-аракеттерди каржылоого байланышкан иш-аракеттер үчүн. Бардык колдоого алынган практикалар жергиликтүү шартка ылайыкташтырылган, жергиликтүү же инвазивдүү эмес түрлөрдү гана колдонууга милдеттүү. | GIZ, САЧКӨМ,<br>АРИС, ИДИАБ,<br>ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери.<br><br>Кызматкерлердин чыгымдары АУдун бюджеттерине киргизилген.                                                                         |
| <b>8-ЭСКЧ. Маданий мурастар (коркунуч деңгээли: төмөн)</b><br>Компоненттер 2 жана 3: <ul style="list-style-type: none"> <li>Кокусунан бузулуу коркунучу: майда жер иштеринин жүрүшүндө мурда белгисиз археологиялык калдыктарды бузуу же ыйык жайларга, көрүстөндөргө жана башка маданий мааниге ээ объектилерге зыян келтирүү коркунучу бар, анын ичинде мүмкүн болгон убактылуу жеткиликтүүлүк чектөөлөрү жана коомчулуктун тынчсыздануулары.</li> </ul> |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                       |                                                                                                                                                                                             |
| 8.1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Иш-чара2.2.1<br>Иш-чара2.2.2<br>Иш-чара2.3.1<br>Иш-чара2.3.3<br>Иш-чара3.3.2                | Ыйык жерлердин, көрүстөндөрдүн, археологиялык калдыктардын жана башка маданий жактан маанилүү өзгөчөлүктөрдүн бар экендиги боюнча так суроолор менен жергиликтүү бийлик органдары, коомчулуктун өкүлдөрү жана жабыркаган коомчулуктар менен кеңешип, пландаштыруу жана жер тандоо учурунда маданий жактан сезимтал аймактарды текшерүүнү жана алардан алыс болууну камсыз кылуу. Белгилүү болгон жерлерди талаа деңгээлиндеги кийлигишүүдөн алып салуу.                                       | GIZ, САЧКӨМ,<br>АРИС, ИДИАБ,<br>ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б консультанттары жана адистери.<br><br>Консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1, 2.3.3 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген.           |
| 8.2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Жер кыртышын иштеп чыгуу аракеттерге "Кокустук табылгалар" жол-жобосун колдонуу. Археологиялык же маданий мурастарга таандык объектер табылган учурда иштерди замат токтотуп, объект жайгашкан жерди коргоого алуу, жооптуу улуттук органга билдирүү жана расмий уруксат алынгандан кийин гана иштерди кайра улантуу.                                                                                                                                                                         | GIZ, САЧКӨМ,<br>АРИС, ИДИАБ,<br>ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б кеңешчилери жана адистери.<br><br>Материалдык жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген.     |

<sup>15</sup> Программанын тыюу салынган иш-чараларынын тизмеси 1-тиркемеде берилген.

|     |                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                 |                                                                                                                                                                                   |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 8.3 | 2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>2.3.1 – Иш-чара<br>2.3.3 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | Жумуштар башталардан мурун бардык подрядчыларды, жергиликтүү өнөктөштөрдү жана коомдук кызматкерлерди маданий мурастардын сезимталдыгы, объектке мүнөздүү тобокелдиктер жана кокустук табылгаларга жооп кайтаруу боюнча талап кылынган жол-жоболор боюнча окутуп, кыскача маалымат бериңиз. | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК | АУдун ЭСКЧ жана М&Б кеңешчилери жана адистер.<br><br>Окутуу жана консалтинг кызмат көрсөтүүлөр байланыштуу иш-чаралардын 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1 жана 3.3.2 бюджеттерине киргизилген. |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Төмөндөгү таблица ЭСТБнын жыйынтыктарына негизделген жумшартуу чараларын көрсөтөт (чакан-долбоор деңгээлинде):

6 - Таблица: Чакан-долбоорлор боюнча жумшартуу чаралары

| Чакан-долбоорлордун иш-аракеттери, анын ичинде иш-аракет коддору                                                               | ЭСТБга ылайык <sup>16</sup> ЖКФнын ЭСКЧ категориясы | Тобокелдикти азайтуу чарасы                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Жооптуу Аткаруучу Уюмдар        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|
| Өсүмдүктөрдүн азыктануусун жана зыянкөчтөрдү башкарууну жакшыртуу<br>2.3.1- Иш-чара                                            | В                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>ЭКК тобокелдиктери талап кылынган ЖЖК, окутуу жана туура маркировка аркылуу алдын ала алынат.</li> <li>Биологиялык ар түрдүүлүк жана булгануунун потенциалдуу тобокелдиктери ЗККК принциптери, максаттуу эмес таасирлерден качуу үчүн продуктуну тандоо жана убакытты туура бөлүштүрүү, ошондой эле сактоо эрежелери жана ЗККК контейнерлерди башкаруу боюнча маалымдуулукту жогорулатуу жана окутуу менен жергиликтүү аймакка мүнөздүү жана кайтарылгыс бойдон калууда.</li> <li>Коомчулуктун таасирге кабылышына буфердик зоналарды түзүү, алдын ала маалымдоо жана колдонуу процессине көзөмөл жүргүзүү аркылуу жол берилбейт.</li> </ul>                                                                                                                                                                             | САЧКӨМ, ИДИАБ, ЭКӨУК            |
| Жаратылышты калыбына келтирүүгө жана табигый регенерацияга көмөктөшүү<br>2.2.1 – Иш-чара<br>2.2.2 – Иш-чара<br>3.3.2 – Иш-чара | В                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Талаа иштериндеги мүмкүн болгон эмгек тобокелдиктери коопсуз иштөө жол-жоболору жана окутуу аркылуу минималдаштырылат.</li> <li>Коомчулуктун таасири жергиликтүү аймакка мүнөздүү жана 2.2.1.3 жана 2.2.2.3-кичи иш-чаралар боюнча катышуучулук, инклюзивдүү пландаштыруу, ачык-айкын байланыш жана ДКМ аркылуу алдын алынат.</li> <li>Программа мажбурлап жер сатып алууга же жерди мажбурлап алууга байланышкан кандай гана иш-чараны болбосун колдобойт; мындай иш-чаралар инвестициялардан чыгарылат.</li> <li>Убактылуу чектөөлөрдөн улам келип чыгышы мүмкүн болгон экономикалык жылышуу тобокелдиги улуттук саясаттарга ылайык башкарылат. Тиешелүү компенсация төлөө жана кеңешүүлөрдү өткөрүү процесстери улуттук мыйзамдарга ылайык уюштурулуп, программанын ДКМ механизми аркылуу колдоого алынат.</li> </ul> | GIZ, САЧКӨМ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК |

<sup>16</sup>Бардык ЭСКЧ категориясы В деп бааланган иш-аракеттер үчүн милдеттүү.

|                                                                                    |   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                         |
|------------------------------------------------------------------------------------|---|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
|                                                                                    |   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Биологиялык ар түрдүүлүктүн жыйынтыктары оң болушу күтүлүүдө, анткени программа жергиликтүү жана/же объектке ылайыктуу түрлөрдү калыбына келтирүүгө колдоо көрсөтөт.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                         |
| Алыскы, аз колдонулган жайыттарга жетүүнү жакшыртуу<br>2.2.2- Иш-чара              | B | <ul style="list-style-type: none"> <li>ЭКК тобокелдиктери коопсуз иш жүргүзүү процедуралары жана жумушчуларга ЖКК камсыз кылуу менен окутуу аркылуу минималдаштырылат.</li> <li>Жакшыртылуучу кирүү жолдору жашоо чөйрөсүнүн бузулушуна жол бербөө максатында чакан көпүрөлөр менен гана чектелет.</li> <li>Жайыттарды пайдалануучулардын ортосунда келип чыгышы мүмкүн болгон чыр-чатактар 2.2.2.3 чакан иш-чарасынын алкагында жайыттарды пайдалануучулар менен биргелешкен пландаштыруу жана жайыттарды башкаруу боюнча биргелешкен пландарды иштеп чыгуу аркылуу алдын алынат.</li> </ul> | GIZ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК |
| Алыскы, аз колдонулган жайыттарда суу жеткиликтүүлүгүн жакшыртуу<br>2.2.2- Иш-чара | B | <ul style="list-style-type: none"> <li>ЭКК тобокелдиктери объектке тиешелүү жана коопсуз иш жүргүзүү процедуралары, окутуу жана иш жайындагы көзөмөл аркылуу минималдаштырылат.</li> <li>Булгануу жана калдыктар боюнча тобокелдиктер жергиликтүү деңгээлде жана стандарттык курулуш жана транспортту башкаруу аркылуу жөнгө салынат.</li> <li>Мүмкүн болгон коомдук тобокелдиктер жана талаш-тартыштар чакан-иш-аракеттер 2.2.2.3 алкагында катышуучу, инклюзивдүү пландоо, ачык байланыш жана ДКМ аркылуу алдын алынат.</li> </ul>                                                          | GIZ, АРИС, ИДИАБ, ЭКӨУК |

## 1 - Тиркеме. Тыюу салынган иш-аракеттер тизмеси

Программа төмөндө көрсөтүлгөн, анын ичинде ЭФКтин Тыюу салынган иш-чаралар тизмесине кирген иш-чаралардын эч бирине катышпоого, аларды колдобоого, каржылабоого жана алар менен байланышта болбоого тийиш:

- Мажбурлап эмгекке тартуу же балдардын зыяндуу жана эксплуатациялык эмгек формалары
- Кабыл алуучу өлкөнүн мыйзамдарына же ченемдик актыларына, эл аралык конвенцияларга жана келишимдерге ылайык мыйзамсыз деп таанылган же эл аралык деңгээлде колдонуудан чыгарууга же тыюу салууга жаткырылган иш-чаралар.
- ПХБ камтыган продукцияны өндүрүү же сатуу.
- Роттердам конвенциясына жана Стокгольм конвенциясына ылайык эл аралык деңгээлде колдонуудан чыгарылууга же тыюу салынууга тийиш болгон фармацевтикалык каражаттарды, пестициддерди, гербициддерди же башка кооптуу заттарды сатып алуу, өндүрүү же сатуу.
- Озонду бузган заттар Монреаль протоколуна ылайык тыюу салынган.
- Жапайы жаныбарлар менен соода Жапайы жаныбарлардын жана өсүмдүктөрдүн түрлөрү менен эл аралык соода жүргүзүү жөнүндө конвенциясына ылайык жөнгө салынган.
- Эл аралык укукка, анын ичинде Базель конвенциясына ылайык тыюу салынган калдыктарды чек ара аркылуу ташуу, кайра иштетүүгө арналган коркунучтуу эмес калдыктарды кошпогондо.
- Кабыл алуучу өлкөнүн мыйзамдары же биологиялык ар түрдүүлүктү жана маданий мурастарды коргоого байланыштуу эл аралык конвенциялар тарабынан тыюу салынган иш-чаралар.
- Асбест камтыган продукция өндүрүү же колдонуу.
- Курал-жарак жана ок-дарылар
- Сексуалдык кызмат көрсөтүүлөр жана тиешелүү инфраструктура
- Кумар оюндары жана жабдуулар
- Тамеки өндүрүү жана таратуу
- Күчтүү алкогольдук ичимдиктерди өндүрүү, кайра иштетүү жана таратуу.
- Радиоактивдүү булагы анча маанилүү эмес же жетиштүү деңгээлде корголгон айрым медициналык жана өлчөөчү жабдууларды кошпогондо, радиоактивдүү материалдарды өндүрүү же сатуу.
- Көмүр, мунай, жаратылыш газы жана чым көңдү кошкондо, казылып алынуучу отундарды издөө, казып алуу, өндүрүү, бөлүштүрүү, кайра иштетүү же жайылтуу боюнча инвестициялар.
- Казылып алынуучу отундарды пайдаланууну көбөйткөн жана/же аларды пайдалануу менен жылуулук же электр энергиясын өндүрүүчү объектилердин техникалык же экономикалык эксплуатациялоо мөөнөтүн узарткан иш-чаралар, чектелген резервдик электр энергиясын өндүрүү, үй чарбасында тамак-аш даярдоо же техникалык жактан ишке ашырууга мүмкүн болгон альтернативалар жок процесстерди кошпогондо.
- Төмөнкү шарттардын бирине жооп берген биоотун долбоорлору:
  - Көмүртектин курамы жогору же биологиялык ар түрдүүлүк баалуулугу жогору жерлерде, анын ичинде жаан-чачындуу токойлордо, саздак жерлерде, чым көңдүү жерлерде, шалбааларда, коруктарда, корголуучу жерлерде же жаратылышты коргоо баалуулугу жогору аймактарда өстүрүлгөн чийки затка негизделген долбоорлор.
  - Эгерде чийки зат иштетилбей колдонулса, мисалы, когенерациялык заводдо түз

күйгүзүү сыяктуу, жогорку климаттык же өнүгүү пайдасын алып келе турган суюк биоотун үчүн чийки затты колдонуу.

- Париж келишимине шайкеш келбеген көмүртек цикли менен токойлордон алынган катуу биомасса отундууларын, отургузулган же табигый аркылуу алынган отунун колдонуу
- Өндүрүш аянты 75 гектардан ашкан биринчи муундагы биоотун долбоорлору.
- Коммерциялык токой кыюу иштери же баштапкы токойлордо же эски токойлордо колдонуу үчүн токой кыюу жабдууларын сатып алуу.
- Туруктуу башкарылуучу токойлордон алынбаган жыгачты башка токой чарба продукцияларын өндүрүү же сатуу.

## 2 -Тиркеме. Кокустан табылган маданий мурастарды башкаруу жол-жобосу

Кокустан табылган маданий мурастарды башкаруу жол-жобосунун максаты — (а) программанын иш-чараларынын терс таасиринен маданий мурастарды коргоо жана аларды сактоого көмөктөшүү; жана (б) мурда белгисиз болгон маданий мурас объекттери (мисалы, археологиялык эстеликтер, тарыхый объекттер, калдыктар жана артефакттар) табылган учурда, алар жөнүндө билдирүүнү жана иликтөөнү камсыз кылуу. Бул программанын натыйжасында маданий мурастарга терс таасирлердин келип чыгышына жол бербөөгө багытталат.

Бул жол-жободо программанын ишке ашырылышы учурунда мындай кокустан табылган объекттер аныкталган учурда кандай иш-аракеттер көрүлөрү жана алар кандай тартипте башкарылары баяндалат.

Бул жол-жобо жер казуу, траншея казуу, бургулоо, өсүмдүктөрдү тазалоо, бузуп-түшүрүү, жер иштерин жүргүзүү же жер кыртышын алуу мүмкүн болгон башка иш-чараларды аткарган программанын бардык кызматкерлерине, аткаруучу уюмдарга, ишке ашыруучу өнөктөштөргө, подрядчыларга жана бенефициарларга колдонулат. Жол-жобо тиешелүү келишимдерге киргизилип, кызматкерлерге ишке киришүү боюнча инструктаж учурунда түшүндүрүлүүгө тийиш.

**Кокустан табылган табылгалар** - мурда белгисиз болгон жана археологиялык, палеонтологиялык, тарыхый, диний, ыйык же башка маданий мааниге ээ болушу мүмкүн болгон ар кандай объект, курулуш, жер, көмүлгөн жай, адамдын сөөктөрү, фоссил же жаратылыш объектиси.

Эгер кокустан табылган объект болушу мүмкүн деген шектүү объект аныкталса:

1. **Ишти токтотуу:** Бардык иштер дароо токтотулат. Техника өчүрүлөт жана табылгага тийүүгө, жылдырууга, тазалоого, чогултууга же башкача түрдө бузууга болбойт.
2. **Жерди коргоо:** Тийиштүү коргоо зонасы түзүлөт, кирүү чектелет жана табылга зыяндан, уурдоодон, аба ырайынан же уруксатсыз алып салуудан корголот. Табылга ошол жеринде калтырылат.
3. **Кабарлоо жана документтештирүү:** Дароо Аткаруучу Уюмдун ЭСКЧ адисине билдирилет. ЭСКЧ адиси дата, жайгашкан жер, координаттар, сүрөттөмө, зарыл болсо сүрөттөр, коргоо чаралары жана кабарланган адамдарды жазып, компетенттүү маданий мурастар органына улуттук мыйзамда белгиленген мөөнөттө билдирет.
4. **Баалоо:** Квалификациялуу маданий мурастар адиси жана компетенттүү орган табылган нерсенин маанисин баалап, зарыл чараларды аныктайт. Эгерде табылга маданий, руханий же каада-салттык мааниге ээ болсо, тиешелүү коомчулук жана салттуу сактоочулар (эгерде тиешелүү болсо, Байыркы Элдердин өкүлдөрү) менен кеңешүү жүргүзүлөт.
5. **Адамдын калдыктары:** Адамдын калдыктарына урматтоо менен мамиле кылынат жана алар жылдырылбайт. Компетенттүү мурастар органы жана зарыл болсо милицияга, соттук-медициналык экспертке же башка жооптуу органга дароо билдирилет. Аларды башкаруу улуттук мыйзамдарга жана тиешелүү маданий жана диний салттарга ылайык жүргүзүлөт.
6. **Башкаруу чараларын аныктоо:** Мүмкүн болсо, табылгандан качуу жана аны ошол жеринде сактоо артыкчылыктуу. Эгерде качуу мүмкүн болбосо, кайра долбоорлоо, коргоо буферин түзүү, көзөмөлдөнгөн изилдөө, документтештирүү, консервация же мыйзамдуу түрдө алып салуу сыяктуу чаралар квалификациялуу адистер тарабынан жана компетенттүү орган бекиткенден кийин гана ишке ашырылышы мүмкүн.
7. **Ишти кайра баштоо:** Коргоо зонасындагы иштер компетенттүү орган көрсөтмө бергенден кийин, бардык зарыл чаралар аткарылып бүткөндөн кийин жана ЭСКЧ адиси жазуу жүзүндө уруксат бергенден кийин гана улантылышы мүмкүн.

Кокустан табылган табылгалар, чечимдер, кеңешүүлөр, чаралар жана уруксаттар **Кокустан табылган объекттердин реестринде** катталат жана программадагы экологиялык жана социалдык мониторинг системасы аркылуу отчет берилет. Бул процедураны сактабаган учур келишимдик бузуу болуп эсептелет жана дароо оңдоо чараларын талап кылат.